

de Sportwereld

NUMMER 60

Najaar 2011

De eerste wielrenners

De vrouw in de sport

Het NOC en de professionalisering van de sport

Inhoud 60

In dit nummer

De eerste wielrenners	3
De vrouw in de sport	7
Sportmonument hersteld	12
Ons sporthistorisch besef	14
Verdeelde strijd op weg naar een gezonde natie. Het Nederlands Olympisch Comité en de professionalisering van de sport in Nederland, 1912-1920	20
Publicaties	26
De sportwereld voor het hbo	27

Redactioneel

Max Dohle

In dit nummer van De Sportwereld besteden we aandacht aan twee scripties. We hebben dus onze weg naar de universiteit gevonden. Dat is goed nieuws. Laten we hopen dat het balletje gaat rollen, want dit smaakt naar meer. Roderik Egberink schrijft over de eerste wielrenners in ons land, Hidde van Eijk onderzocht Het Nederlands Olympisch Comité en de professionalisering van de sport in Nederland, 1912-1920.

Ook het Mulier Instituut deed onderzoek. Naar het sporthistorisch besef van Nederland. De helft van de Nederlandse bevolking heeft het afgelopen jaar te maken gehad met sportgeschiedenis. De meeste mensen kwamen in aanraking met sportgeschiedenis via de tv met als goede tweede dagbladen en tijdschriften. Meer diepgang via sporthistorische boeken is goed voor 7 % van de bevolking. Hoewel het aantal mannen dat sport volgt traditioneel groot is, is het aantal vrouwen dat in aanraking kwam met sportgeschiedenis opvallend hoog: 42%. Vrouwen hebben hun weg naar de sport gevonden. Dat de weg naar de actieve sport een lange weg was, met veel tegenslag leren we uit het artikel van Ab Bloemendaal: De vrouw in de sport. Bloemendaal concentreert zich vooral op golf. Mijn eigen plan om een boek te maken over de toegang van de vrouwen tot de Olympische Spelen is gestrand in goede bedoelingen. Helaas is de tijd er nog niet rijp voor. In 2028 staat vrouwenatletiek 100 jaar op de Olympische agenda, een goed moment om het dan nog eens te proberen: ijs en weder dienende.

WWW.SPORTBOEK.NL
modern antiquariaat

over ons | home | bestellen | betalingsvoorwaarden | links

Het adres voor nieuwe & 2e hands sportboeken en sport DVD's

WWW.SPORTBOEK.NL is een verzend-antiquariaat en handelt in tweedehands sportboeken, een initiatief van sportjournalist Mark Grijsbach.

WWW.SPORTBOEK.NL biedt u tevens een ZOEKSERVICE aan. Als u al tijden speurt naar één of meerdere boeken, stuur dan een e-mail naar info@sportboek.nl en wij gaan vrijblijvend voor u op pad

Ook bestaat de mogelijkheid om NIEUWE BOEKEN te bestellen via www.sportboek.nl. Zowel Nederlands- als buitenlandstalige uitgaven

**De beste sportboekwinkel
voor Nederland en België!**

De eerste wielrenners

Roderik Egberink

Een analyse van de leden van de Deventer Velocipède Club 'Immer Weiter'

De geschiedschrijving van de wielersport wordt grotendeels beheerst door het beeld van zwoegende arbeiders op een racefiets. Zij proberen hun miserabele standsgebonden leefomstandigheden te ontgroeien door hard op de trappers te duwen en geld te verdienen in de koers. Deze zienswijze wordt ondersteund door de vele Vlaamse landarbeiders die hun geluk en fortuin zochten op de racefiets. Het grootste voorbeeld van zo'n *flandrien* is Briek Schotte. Hij kwam uit een arm milieu en vergaarde roem en rijkdom door heel hard te fietsen, het liefst in de meest zware omstandigheden. Op zijn vijftiende reed hij zijn eerste koers en verdiende hij met de vijfde plaats vijftien Belgische franc. Het dagloon van een landarbeider bedroeg toen niet meer dan drie franc. In zijn boek *Wij waren allemaal goden. De Tour van 1948* beschrijft Benjo Maso dat het peloton bestond uit renners die afkomstig waren uit de lagere sociale klassen. Hij noemt één uitzondering, namelijk de Piemonteze edelman Jean de Gribaldy. Deze man nam volgens Maso een aparte plek in het peloton in. Hij reed, als enige, voor zijn plezier en was niet geïnteresseerd in overwinningen.ⁱ Het beeld klopt dat er in de twintigste eeuw vooral leden van de sociale onderlagen in het professionele peloton te vinden waren. Het rijden voor geldprijzen was in de hogere kringen van de samenleving *not done*. Toch speelden deze groepen een belangrijke rol in de ontwikkeling van de wielersport.

Het is ontegenzeggelijk dat in 1948 De Gribaldy als een uitzondering in het peloton beschouwd kon worden. In de beginjaren van de wielersport was hij veel meer mannen tegen gekomen uit zijn eigen sociale kringen. In tegenstelling tot de periode na de eeuwwisseling wordt de beginperiode van de wielersport juist gekenmerkt door een grote invloed en betrokkenheid van de hogere sociale klassen. Een treffend voorbeeld van deze invloed is te vinden in de eerste wielclub van Nederland, de Deventer Vélocipède Club 'Immer Weiter'. Deze vereniging was opgericht in 1871 door een aantal leerlingen van het Gymnasium en de Hogere Burgerschool in Deventer die een vélocipède reden, een voorloper van de huidige fiets met trappers die direct het voorwiel aandreven. Deze jonge

mannen bewogen zich uitsluitend in de hoogste regio's van de maatschappij. Toch was het voor deze jongens niet vanzelfsprekend dat zij gingen sporten.

De vereniging

De periode vóór de oprichting van de Deventer Vélocipède Club (D.V.C.) werd de sociale bovenlaag van Nederland gekenmerkt door een bedaardheidsideaal. Veel historici beweren dat het de bedoeling was zo gecontroleerd mogelijk over te komen. Fysieke inspanning, snelheid en dynamiek werden door de hogere lagen van de samenleving verworpen. Kenmerkend voor deze houding is het commentaar van een anonieme brochureschrijver uit 1867.

“Neen, hoe bedaarder tred, hoe deftiger; hoe meer kruipende gang hoe meer fatsoen; en uit die bedaardheid en dat fatsoen spreken wijsheid en verstand! 't Is bespottelijk, - Zóó of althans zóó ongeveer is het oordeel der menschen daarover, en nog wel van menschen, niet alleen tot de laagste klasse behorende.”ⁱⁱ

In de vrije tijd reden degene die er tijd en geld voor hadden paard en werd er gejaagd op wild. Hier was geen sprake van een goeie burgerij en adel die zich inliet met snelheid en inspanning, afgezien van een bezoek aan de paardenraces. Alles moest zo bedaard mogelijk worden uitgevoerd. De heersende houding kan getypeerd worden als des te trager de tred, des te chiquer de persoon.ⁱⁱⁱ

In de tweede helft van de negentiende eeuw vindt er volgens diverse historici een verandering plaats in de bedaarde houding van de hogere standen in Nederland. De jongeren uit de goeie burgerij en adel lieten zich in met fysiek inspannende bezigheden. De sport waar dit het eerste plaats vond, was het wielrennen. Dit werd beschouwd als een geschikte bezigheid voor de chiquere bevolkingslagen, omdat de hoge kosten van de rijwielen de inmenging van groepen die lager op de sociaal economische ladder stonden, automatisch beperkten. Het wielrennen biedt daarmee een mooie gelegenheid om de verandering van een

bedaarheidsideaal naar een ideaal waarin fysieke inspanning en lichamelijk uitblinken wordt bevorderd te onderzoeken. Een belangrijke rol in deze veranderende houding is weggelegd voor een fietsvereniging uit Deventer.

Op 22 oktober 1871 kwamen enkele leerlingen van het Gymnasium en de Hogere Burgerschool uit Deventer bijeen op de Worp in het hotel-restaurant van Jan Smeenk.^{iv} Het doel van de avond was het oprichten van de eerste vélocipèdevereniging van Nederland. Het bestuur van Immer Weiter werd gevormd door een president, secretaris, vice-president, thesaurier en commissaris van orde. De president was de voorzitter van de vergaderingen en diende als aanspreekpunt voor de buitenwereld. De secretaris had als taak het notuleren van de vergaderingen en deze uit te werken. De vicepresident zat de vergadering voor bij afwezigheid van de president. Tot de taken van de commissaris van orde behoorden het uitschrijven van convocatiebriefjes, waarop de vergadering en de te behandelen punten werden aangekondigd en het houden van de orde tijdens vergaderingen. De thesaurier was verantwoordelijk voor de inkomsten en uitgaven van de vereniging.^v

Fietsclub, herenclub

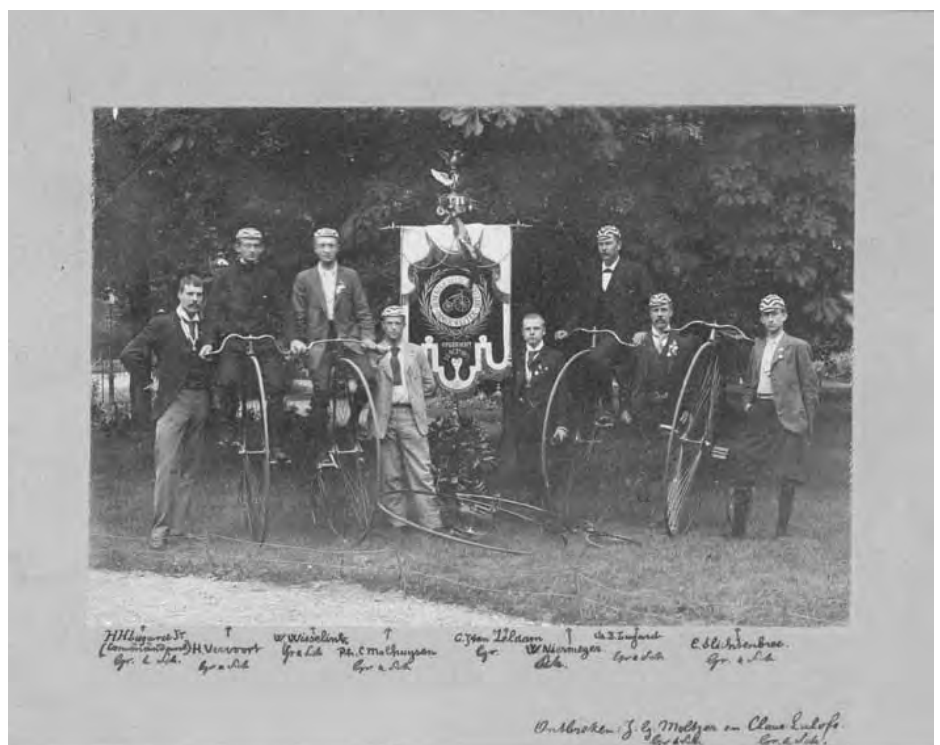
De leden van Immer Weiter waren afkomstig uit de sociaal economische bovenlaag van de bevolking. Vijftig jaar voor de oprichting van de D.V.C. was het haast ondenkbaar dat de hogere bevolkingslagen zich zouden inlaten met sport. De D.V.C. neemt een unieke plek in bij de overgang van een afkeurende houding van deze bevolkingsgroep naar een positieve en bemoedigende houding ten opzichte van sport.

De initiatiefnemer van de vergadering, Jacobus Albertus Coldewey, was de zoon van de Nederlands Hervormd predikant Samuël Henricus Coldewey en Jannetje Bussink.^{vi} Hij was geboren in Borculo op 7 december 1846 en was met zijn 25 jaar de oudste aanwezige op de vergadering. Als groepsoudste is het logisch dat hij het voortouw nam in de vergadering en mede daardoor ook de eerste gekozen voorzitter van de vereniging werd. Rudolf Adriaan van

Sandick was tevens een zoon van een predikant. Hij was geboren op 6 december 1855. Hij was een kind uit het tweede huwelijk van Johan Christiaan Frederik van Sandick en Maria Cornelia Mees.^{vii} De vader van Sjoerd van Hamel was een dokter. Jacob Becking, S. van Delden en Carel Phaff waren tevens zonen van respectievelijk een legerofficier, koopman en een directeur.^{viii} Tot slot was er een baron aanwezig bij de oprichtingsvergadering. Baron W. van Dedem had tevens een soort van familieband met Rudolf van Sandick. De overleden vrouw van zijn vader was een telg uit de familie Van Dedem.

Het beeld van een actief participerende groep van 'deftige jongemannen' komt overeen met het geschetste beeld in de verschillende onderzoeken naar wielerverenigingen en andere sportclubs in het algemeen. Uit deze achtergrondinformatie van de leden die aanwezig waren op de vergadering, komt een beeld naar voren van een redelijk elitaire vereniging. De leden kwamen grotendeels uit de gegoede burgerij, een enkeling was van adel. Het was voor kinderen uit de adellijke families blijkbaar toegestaan om van dezelfde vereniging lid te worden als de kinderen van de gegoede burgerij. De wielersport was hierin echter niet uniek. De middenklasse en lagere klassen van de maatschappij werden niet vertegenwoordigd in het ledenbestand van de vereniging.

De leden van de club wilden het exclusieve, elitaire karakter van de vereniging behouden. Er was geen plek voor arbeiders en ander volk uit de lagere

sociale klassen. De aard van de sport legde automatisch al een hoge drempel neer voor lieden uit de lagere klassen om zich te mengen in het fietsplezier. De kosten van een vélocipède waren vele malen het weekinkomen van een gemiddelde arbeider. Om ongewenste invloeden uit de vereniging te weren moest elk nieuw lid geballoteerd worden. Als belangrijkste criterium hanteerde de vereniging dat de leden bekwaam moesten zijn in het vélocipèderijden.

Het aantal leden dat niet door de ballotage kwam, zijn op één hand te tellen. Het eerste aspirantlid dat niet toegelaten werd, was ene Brickenhauer. Hij verwierf op 3 mei 1874 geen stemmen voor en werd, aan de hand van artikel IV van de reglementen, afgewezen.^{ix} Artikel IV hield in dat een aspirantlid minstens 2/3de van de stemmen moest behalen om toegelaten te kunnen worden. Een voorletter van Brickenhauer ontbrak in de notulen. In het burgerregister van Deventer en omstreken kwam één familie Brickenhauer voor. Het betrof het gezin van een kastelein. Dit past uitstekend in het plaatje van de wielersport. Voorheen werden wielervedstrijden vooral in het noorden van het land georganiseerd door kasteleins. De kastelein en zijn familie waren waarschijnlijk al eens in aanraking geweest met de vélocipèdesport. Mogelijk hadden ze zelf een wielervedstrijd georganiseerd of hadden ze gehoord dat andere kasteleins ze organiseerden. De interesse van de zoon des huizes zou hier vandaan kunnen komen. Het is ook mogelijk dat de kastelein zelf een interessante kans zag om een wedrit te organiseren. Wanneer zijn zoon lid zou zijn van de vélocipèdevereniging in de stad, zou het succes van de wedrit vergroot worden.

Om in te schatten wat de maatschappelijke positie van een vereniging was, is het belangrijk dat er gekeken wordt naar de latere beroepen van de leden. Dit geldt in het bijzonder voor de D.V.C., omdat de leden in de eerste jaren van de vereniging allemaal scholieren waren van de H.B.S. Het gaat dan vooral om de leden van niet adellijke afkomst, omdat zij in grotere mate afhankelijk waren van hun eigen prestaties voor een succesvol leven op stand. Uit een steekproef van het ledenbestand van Immer Weiter komt een beeld naar voren van een succesvol leven na de D.V.C. Jacobus Coldewey, de eerste voorzitter, is daarvan het meest sprekende voorbeeld. Op 3 mei 1874 verliet Coldewey de vereniging. Hij zou later eigenaar worden van Jb. Bussink's & A. P. Pieterman's Deventer Koekfabrieken en president-commissaris van Burgers Eerste Nederlandsche Rijwielfabriek (E.N.R.). Hij trouwt op 3 juni 1874 met Anna van Delden, de zus van D.V.C. lid J. van Delden. Dit is waarschijnlijk ook de

reden waarom Coldewey de maand ervoor de vereniging had verlaten. Hij werd in de jaren erna echter wel erevoorzitter van de vereniging. Naast zijn functie in de koekfabrieken bekleedde hij diverse functies in de ANWB. Hij was onder andere lid van het algemeen bestuur, afdelingsconsul voor het buitenland en lid van de Reiswijzercommissie. Hij moest deze functies opgeven toen hij voor Burgers E.N.R. ging werken vanwege een mogelijke verstrengeling van belangen.

Andere leden van Immer Weiter werden later bijvoorbeeld wethouder van Den Haag, ingenieur bij Waterstaat in Nederlands-Indië, assistent resident van Magetan en directeur van een meelfabriek. Een ander lid van Immer Weiter die zich verdienstelijk maakte voor de ANWB was W. J. Lugard. In het dagelijks leven is hij adjunctdirecteur van Stokvis te Arnhem geweest. Voor de ANWB was hij lid van het algemeen bestuur en was hij lid van allemaal verschillende commissies. Dit waren allemaal zeer eerbare beroepen wat blijk geeft dat de leden van Immer Weiter later een sociale en maatschappelijke elite vormden.

Het hierboven geschetste beeld dient echter wel genuanceerd te worden. De maatschappelijk succesvolle leden zijn natuurlijk makkelijker te traceren dan degene met minder succes. Het is niet zo dat alle oudleden van de D.V.C. automatisch in leidende beroepen terecht kwamen. Maar het is wel veilig om te stellen dat het merendeel van de 'jongens' van Immer Weiter later in de sociale en maatschappelijke bovenlaag terecht kwamen. Het maatschappelijk beeld van de vereniging past goed in de al bestaande literatuur. De gegoede burgerij ging zich meer mengen met de sporten en de verenigingen waren vanaf het begin een burgerlijke aangelegenheid. Waar Immer Weiter echter afwijkt van de gangbare literatuur is dat er in deze vélocipèdevereniging ook leden van de adellijke families lid waren. Enkele auteurs beweren namelijk dat de sportverenigingen in Nederland uitsluitend uit leden van de gegoede burgerij bestonden. De adellijken vormden een kleine minderheid, maar hun aanwezigheid is dusdanig groot dat het niet af te doen is als verwaarloosbaar. Er was dus sprake van een vermenging van klassen binnen de vereniging van gegoede burgers en leden met een adellijke afkomst.

Een analyse van het ledenbestand van Immer Weiter leert ons dat de vereniging zich verzette tegen de inmenging van kasteleins. Dit gebeurde onder andere door het niet rijden in een wedstrijd die georganiseerd werd door een kastelein uit Gorredijk en dat de wedritten die Immer Weiter organiseerde aanvankelijk niet om geldelijke prijzen gingen. Daarnaast werden kasteleins en hun familie geweerd uit de vereniging.

Een andere belangrijke conclusie uit de bovenstaande analyse is dat de rijwielfabriek in Deventer, Burgers Eerste Nederlandse Rijwielfabriek, geen invloed had op de vereniging. De naam van de firma komt nooit naar voren in de notulen en leden van de vereniging zijn geen familie van Henricus Burgers, de oprichter en eigenaar van de fabriek. Het is mogelijk dat de leden van Immer Weiter Burgers een veredelde smid vonden, maar deze houding was niet voor het leven. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de bestuurlijke functies die Coldewey bekleedde bij Burgers E.N.R.

Het kostuum

Bij een nieuwe sportdiscipline hoort de vraag welk kostuum erbij hoort. De wielersport was een nieuw fenomeen, dus er moest een passend kostuum bij gevonden worden. De eerste wielrijders waren gekleed alsof ze aan het paardrijden waren. De latere kostuums van de leden van Immer Weiter hebben ook veel weg van een paardrijkostuum.

Vanaf het begin waren de leden van de Deventer Vélocipède Club bezig hoe zij als club naar buiten traden. De vélocipèdes op zich zorgden al voor veel bekijks. Daarnaast reden de leden altijd met dezelfde kostuums. Aanvankelijk was dit een zwarte jas met een insigne van de club erop. Dit insigne bestond uit een vélocipède met twee vleugels aan weerszijde en met de initialen I.W. er doorheen.

In 1881 werd voorgesteld dat de leden allemaal een lange witte broek zouden aanschaffen. Dit werd beschouwd als een goede outfit, want wit was de kleur van de reinheid. De club zou twee gulden bijdragen in de kosten, omdat enkele leden van mening waren dat witte broeken duur waren en snel vies werden. Bij deze witte broek werden zwarte rijlaarzen gedragen. Op het hoofd hadden de leden een roodwitte bolhoed met zesvlakken. Op de voorkant stonden de initialen van de club in gouden letters. Het geheel werd afgewerkt met een gele stormband. Als er in een korte broek gereden werd, dan was het verplicht dat deze een zwarte kleur had.^x Uit deze beschrijving komt een beeld naar voren van een chique kostuum. De zware zwarte laarzen waren niet echt comfortabel en de witte broek niet echt praktisch gezien het vuil op de straten. Het past goed bij het maatschappelijke karakter van de gegoede burgerij die de identiteit van Immer Weiter bepaalde. Deze bevolkingsgroep was van oudsher veel bezig met de paardensport. De kostuums vertoonden veel overeenkomsten tussen beide disciplines. Er werd alleen maar gediscussieerd over verschillende variaties op dit uitgangspunt, een radicale verandering werd in de periode van Immer Weiter niet doorgevoerd.

Conclusie

Uit de bovenstaande beschrijving blijkt dat de eerste wielervereniging van Nederland werd gedomineerd door jongemannen uit de sociaal economische bovenlaag van de bevolking. De overheersing van hun normen en waarden heeft in Nederland een tijd geduurd. In de eerste landelijke fietsvereniging in Nederland, het Nederlandsche Velocipedisten (ver)Bond (later ANWB), overheersten de burgerlijke moraal van de sociale bovenlaag. Wedstrijden waren al snel uit den boze, laat staan het strijden voor geldprijzen. Het beeld van de zwoegende arbeider op de racefiets als eerste wielrenners dient dus genuanceerd te worden. De eerste wielrenners in Nederland waren jonge heren in nette kostuums uit goede families die zich in hun vrije tijd ontspanden door het rijden op vélocipèdes. Zij verdienden hun geld niet door de gewonnen premies.

ⁱ Benjo Maso, *Wij waren allemaal goden. De Tour van 1948* (Amsterdam 2003) 194-202.

ⁱⁱ Anoniem, aangehaald door G. Tijn, *Volksfeesten in verband met de afschaffing van de kermis* (Amsterdam 1973) 153.

ⁱⁱⁱ R. Stokvis, *Strijd over sport. Organisatorische en ideologische ontwikkelingen* (Amsterdam 1978) 1-14.

^{iv} Voor dit onderzoek zijn de archieven van de Deventer Vélocipède Club 'Immer Weiter' geraadpleegd. Deze archieven zijn te vinden in het stadsarchief van Deventer.

^v Notulen D.V.C. oprichtingsvergadering 22 oktober 1871.

^{vi} Nederlands patriciaat 44e deel.

^{vii} Nederlands patriciaat 1e deel.

^{viii} Stadarchief Deventer, Stadsregister Deventer en omstreken.

^{ix} Notulen D.V.C. 3 mei 1874.

^x Notulen D.V.C. 5 mei 1881.

De vrouw in sport: een rumoerige geschiedenis

Ab Bloemendaal MSc.

Deelname aan sport door vrouwen heeft een rumoerige geschiedenis. In de loop van vele decennia is dat onderwerp geweest van beschouwingen omdat het deel uitmaakt van de algemene geschiedenis van de emancipatie van de vrouw. Voor een groot gedeelte zijn de historische ontwikkelingen van de deelname van de vrouw aan sport terug te voeren op de heersende maatschappelijke opvattingen in de periode dat spel tot sport werd. Dat dit voor een groot deel samenviel met het Victoriaanse tijdperk (1837 – 1901) heeft in niet geringe mate bijgedragen aan de ontwikkelingen die met het onderwerp 'De vrouw in sport' samengaan. Het zal blijken dat het Verenigd Koninkrijk daarin een typerende rol speelde.

De periode dat sport een eigen positie in de maatschappij ging innemen, viel samen met de periode van de industrialisatie die, zoals bekend mag worden verondersteld, in grote mate bijdroeg aan het institutio-

naliseren van de sport. Voornamelijk uit eigen belang van de industrieën. Geformaliseerde sport met een algemeen overeengekomen stelsel van regels had immers een disciplinerende werking, iets waar in de nieuwe industrieën met een aanvankelijk groot aandeel voormalige landarbeiders, duidelijk een behoefte aan had. Een gedachte die perfect paste in de heersende Victoriaanse opvattingen van ondergeschiktheid en dienstbaarheid.

Hoewel vrouwen in aanzienlijke mate deel uitmaakten van het fabriekspersoneel, betekende dat geenszins dat zij ook in maatschappelijk opzicht als volwaardig werden gezien. Dit gold overigens voor alle maatschappelijke klassen zoals deze typerende illustratie weergeeft. In de deelname aan sport kon er dus geen sprake van zijn dat die ook vrouwen zou aangaan. De geformaliseerde sport kreeg aldus vanaf het begin van zijn bestaan een exclusief mannelijk karakter.

Bij sporten die ontstonden uit een eerder bestaand *spel*, kwam het echter niet zelden voor dat in die eerdere vorm vrouwen wel degelijk deelnamen. Vooral de 'stick and ball games' als *chole*, *crosse*, *jeu de mail*, en golf, maar ook tennis waren populair. Waar een spel echter een zichtbare krachtsinspanning vergde, werd het als ongepast beschouwd dat vrouwen daaraan zouden deelnemen. Gevoegd bij het feit dat zoals aangegeven, dit alles samenviel met de strikte beperkingen waarmee de vrouw in de Victoriaanse periode rekening had te houden, belemmerde of verhinderde dit haar tot een serieuze deelname aan de ontwikkelende sporten. Deze Victoriaanse periode van bijna vijftig jaar zou bepalend worden voor een – opgelegde – levenshouding die vooral de vrouw betrof. Zedigheid, deugdzaamheid en fatsoen vormden de normen waaraan de vrouw zich diende te houden. Dit drukte zich met name uit in de kledingseisen die slechts met de huidige *boerka* verschilde in het feit dat het gezicht getoond mocht worden. Hooggesloten, tot over de voet bedekt en nooit zonder hoofddeksel.

Begrijpelijk kwamen nieuwe sporten als rugby en voetbal, door hun lichamelijke contacten in het geheel niet in aanmerking. Echter dat een sport als golf,

Lady Golfer — CAROL ARNOLD
(Mary Evans Picture Library: *The Printing Art*, 1914-1915)

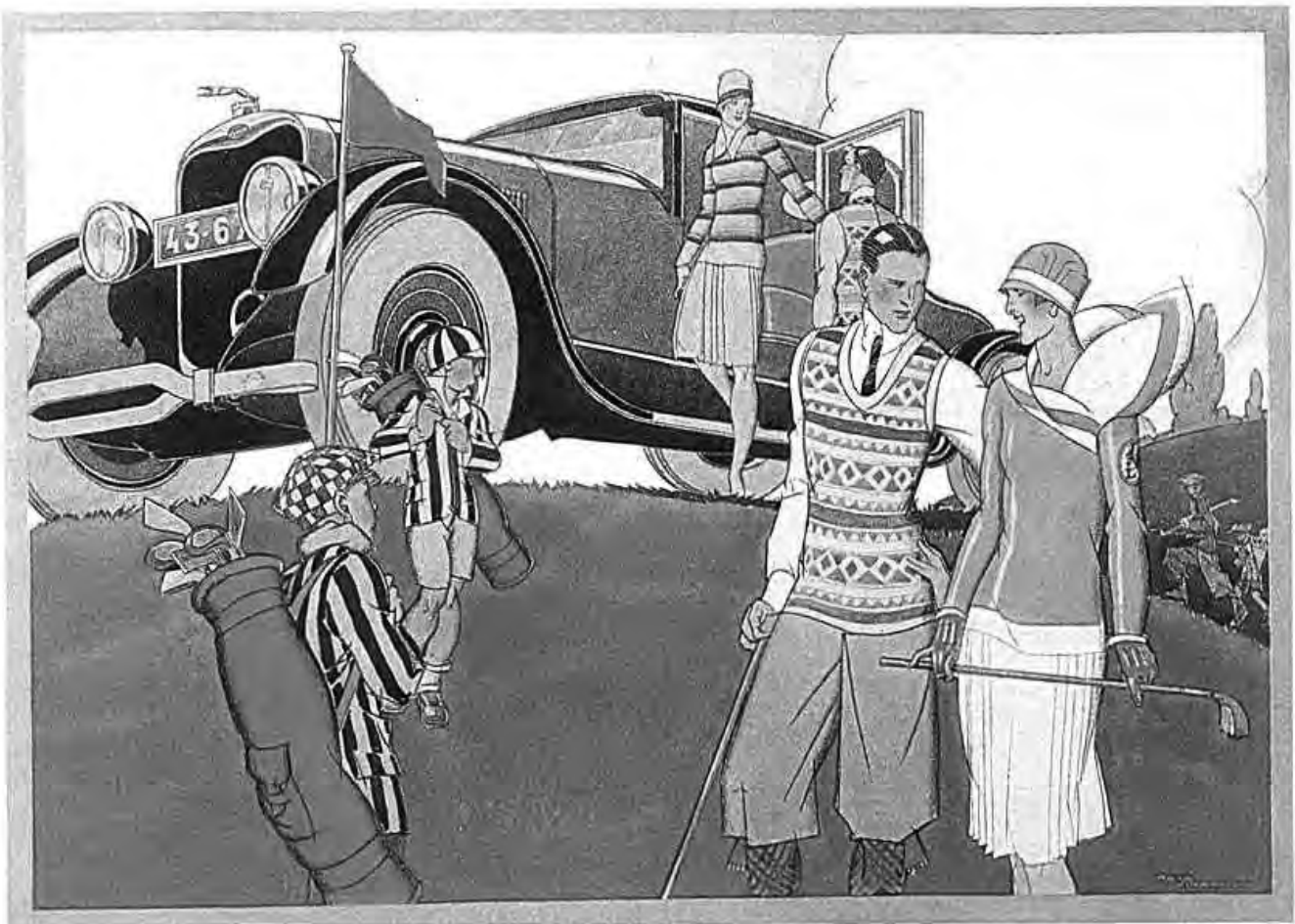
die in de laatste decennia van de negentiende eeuw sterk in opkomst was, ook deelname van vrouwen uitsloot, vraagt om een aparte beschouwing. Immers, al vanaf de jaren zestig van de negentiende eeuw slaagden vrouwen er in wedstrijden te organiseren waarin zij, ondanks de sterk belemmerende zedigheidskleding, tot verrassende prestaties konden komen.

Niettemin is uit die periode ten opzichte van de vrouw een houding gebleven die tot op de dag van vandaag moeilijk schijnt uit te bannen. Sport lijkt een mannenaangelegenheid te moeten blijven waarbinnen vrouwen worden getolereerd als aparte entiteit. Maar, afgezien van de groeiende interesses van de mode industrie – de vrouw toch weer als *fashion model* – zou sport het ook zonder vrouwen kunnen doen. Althans dat lijkt, om nog onnaspeurlijke redenen vooral in de Angelsaksische cultuur, de norm te zijn.

Omdat de golfsport enkele sprekende elementen heeft in de ontwikkelingen man-vrouw-sport, worden hier de achtergronden bezien van de afwijzende -

soms zelfs nu nog *vijandige* - houding die vanaf het begin de deelname van vrouwen aan de golfsport kenmerkte. Thans, in 2011, nemen circa vijftien miljoen vrouwen deel aan georganiseerd golf. De weg die gegaan moest worden lijkt de moeite waard historisch te bezien. Temeer omdat blijkt dat de oude bezwaren die tegen deelname van vrouwen werden aangedragen, nog lang niet zijn uitgestorven.

Iets valt daar te begrijpen waar in de meeste sporten spierkracht een grote factor vormt. Echter, ook in een sport waar spierkracht nauwelijks een factor vormt – golf als voorbeeld – bestaat nog steeds op veel plaatsen weerstand vrouwen als gelijken op te nemen. Nog zonderling wordt dat wanneer in acht wordt genomen dat in golf het parcours en de reglementen voor beide identiek zijn. Juist om mogelijk te maken dat vrouwen en mannen op voet van gelijkheid met – en tégen ! – elkaar kunnen spelen. Over de oorzaken dat die merkbare weerstand juist in de Angelsaksische cultuur zo prominent aanwezig was en deels nog steeds is, kunnen slechts enkele suggesties worden gedaan.

Fashionable Golfing Party — RENÉ VINCENT
(Mary Evans Picture Library: L'illustration, 1927)

Illustrenderende Case stories

In 1996 benoemde de USGA, de *ruling body* van golf in de USA, Ms. Judy Bell als voorzitter. Voor de eerste maal in de meer dan honderdjarige geschiedenis een *vrouw* als voorzitter. De wereldorganisatie van de golf-sport omvat twee organisaties, een voor Noord Amerika en Mexico, de USGA, *United States Golf Association*, en een voor de rest van de wereld: de R&A, volledig: *The Royal and Ancient Golfclub of St Andrews*. Deze laatste stelde in 1754 de definitieve – eerder in 1744 vastgelegde - regels op en wordt sindsdien beschouwd als de *governing body* voor alles wat golf in de wereld aangaat.

Traditioneel hebben voorzitters van beide organisaties een zetel in elkanders bestuur. Toen dus Judy Bell in de USA tot voorzitter werd benoemd wachtte zij op de uitnodiging van de R&A om haar plaats in te nemen. Wat zij ontving was een vriendelijke brief met de gelukwensen voor haar benoeming en een fraaie zilveren armband. Over een plaats in het bestuur van de R&A werd eenvoudigweg niet gesproken.

Op 1 november 1981 klaagde Mary Ann Warfield de Peninsula Golf and Country Club van San Francisco aan; de club waar zij sinds 1970 lid van was samen met haar man en twee dochters. Ze was een dochter van een golf professional en won, nog maar negen jaar oud, al een jeugdtoernooi. Een zeer ervaren sportvrouw met een nul-handicap. In 1981 scheidde haar man zich van haar maar maakte duidelijk dat hij het lidmaatschap van vrouw en dochters wenste voort te zetten. Toen de scheiding was uitgesproken liet het clubbestuur haar weten dat haar lidmaatschap niet langer geldig was omdat zij alleen als 'vrouw ván' een lidmaatschap kon bezitten. Geen man, geen lidmaatschap. Een vrouw had per definitie een *gastlidmaatschap* als partner van een man want die was tenslotte het *geregistreerde* lid. De rechten lagen uitsluitend bij de man. In 1995 lag deze zaak nog altijd bij het hooggerechtshof van Californië.

In 1985 vierde een golfclub in Zuid Engeland zijn honderdjarig bestaan. Een bekend journalist werd gevraagd een jubileumboek samen te stellen. De publicist leverde na een paar maanden het concept in en kreeg daags daarop volgend al een woedende voorzitter aan de telefoon:

"...You idiot, the article is completely wrong. You wrote that the club now has five hundred members and 250 lady members..."

"...Well what's wrong with that. I took that from the club's administration..."

"That exactly what's wrong with it. We have *five hundred members*. Period. The two hundred fifty are *female subscribers*..."

Hetgeen inhoudt dat deze tweehonderdvijftig geen stemrecht hebben en *gast* zijn op de baan. Met gelimiteerde starttijden.

Op de golfbaan van *The Royal St Georges* in Sandwich, Kent, werd dit jaar het Britse toernooi: *The Open Tournament* gehouden. Een toernooi dat al honderdvijftig jaar bestaat. In een tv-uitzending op zondagochtend onthulde Vivien Saunders, PhD, OBE, ooit zelf veel gelauwerd kampioen, dat deze club nog steeds geen vrouwelijke leden toelaat. Alle vrouwen zijn welkom om er te spelen, aldus het bestuur, en als ze lid willen worden kunnen ze daartoe een verzoek indienen. Indien mede ondertekend door tien leden zou verder geen bezwaar bestaan! Een eufemisme van groot kaliber.

Hoe representatief is dit?

Een vrouw die naar de rechter loopt om haar rechten af te dwingen binnen een countryclub, is hoewel niet geheel zeldzaam, toch niet representatief voor de meer dan tienduizend golfclubs in de Verenigde Staten. Niettemin komt het nog steeds voor zoals blijkt uit het onderzoek dat Marcia Chambers¹ daarover publiceerde

Toch is dit in zijn algemeenheid in de Angelsaksische landen een herkenbaar beeld dat we uit eigen ervaring kennen. Het vrij algemeen geciteerde "dogs and women not allowed on the course" dat in de UK usance zou zijn geweest moet met een flinke korrel zout worden genomen. Toch zijn de restanten van vrouw-vijandig tot vrouw-onvriendelijk nog lang niet weg in de Angelsaksische golfcultuur.

Dat hier voortdurend wordt verwezen naar een Angelsaksische cultuur heeft zijn grond. Vanaf het laatste decennium van de negentiende eeuw werden in continentaal Europa golfclubs gesticht. In al die landen, Duitsland Frankrijk Oostenrijk België en Nederland, maakten vrouwen vanaf het begin deel uit van het comité van oprichting waarin zij ook bestuurstaken waarnamen. Niet minder opvallend was, dat in vrij korte tijd vrouwen een spelniveau bereikten dat bepaald niet onder deed voor dat van de mannen. Een clubhuis was in alle faciliteiten de plaats van ontmoeting voor allen.

Niet zo echter in Groot Brittannië waar clubhuizen tot ver in de twintigste eeuw geen enkele faciliteit hadden voor verkleden of verpozen en menig clubhuis vrouwen de toegang volledig weigerde. Met als recent voorbeeld

Hillary Clinton die een bezoek bracht aan St Andrews en daar vroeg of het waar was dat een vrouw niet in het clubhuis werd toegelaten. "Not even the Queen Ma'am" was het antwoord.

Maar niet alleen het clubhuis is een plaats waar geen rekening met vrouwen wordt gehouden. In Europa – voor het gemak gebruik ik deze term als apart van de Britse eilanden – worden golfbanen aangelegd met vanaf het ontwerp een aparte afslagplaats voor vrouwen. Gegeven het hier eerder vermelde onderscheid in lengte van – vooral de eerste – slag, is de afslagplaats vóór die van de mannen aangelegd. Er zijn zelfs berekeningen voor gemaakt die aangeven dat de totale lengte van het te spelen parcours voor vrouwen 16% korter dient te zijn om mannen en vrouwen gelijke kansen te bieden.

Ook dit was een aangelegenheid die slechts bij toeval tot werkelijkheid werd. De Nederlandse vertegenwoordiger in het internationaal bestuur – de eerder vermelde R&A – Steven van Hengel (1925 - 1985), vroeg op een vergadering in St. Andrews hoe de aparte dames afslagplaatsen nu geïncorporeerd moesten worden. Hoeveel lengte moest de compensatie inhouden. Het antwoord was: "That's none of our concern" Later na aandringen van een Nederlandse vertegenwoordiging werden er langdurig proeven genomen hetgeen resulteerde de aanbeveling: 15 – 18% compensatie in lengte. Het bleef bij een aanbeveling. Clubs zijn autonoom en nog steeds zijn er vele golfbanen die geen rekening houden met deze aanbeveling. In Nederland zijn alle banen aangepast. Niet zo echter op nog steeds een groot aantal banen in de USA en Groot Brittannië. Daar is slechts één afslagplaats, waarvan ook vrouwen, moeten spelen. Een weinig subtiele manier om aan te geven dat zij "Unknown category" zijn.

In de laatste decennia is daarin een verandering te zien. Echter niet zozeer omdat de inzichten zoveel zouden zijn veranderd, maar eerder omdat er inmiddels vijftien miljoen vrouwen golf spelen en een golfbaan prefereren die in alle opzichten ook vrouwen faciliteert. Weinig golfclubs kunnen een golfbaan exploiteren uit alleen inkomsten van contributies. Gastspelers vormen een welkome, niet zelden noodzakelijke, aanvulling van de inkomsten, ook in Groot Brittannië en de USA. Daar komt bij dat de totale industrie die rondom ook deze sport is gevestigd, en inmiddels tientallen miljarden omzet omvat, de vrouw in golf heeft ontdekt als een aantrekkelijke markt voor alles dat met de sport samenhangt, vooral kleding, maar zeker ook de sportattributen als stokken en tassen die een aparte markt vormen omdat ze aangepast zijn voor gebruik door vrouwen. Modehuizen en cosmetica ondernemingen

behoren tot de grote sponsors. Hoewel dit zich sterk beperkt tot de professionals op het Amerikaanse toernooi circuit. De Europese Tour biedt slechts aan een enkele speelster voldoende inkomsten uit toernooien. De besten spelen alle op de Amerikaanse tour. Hoewel topspeelsters daar zeker ook miljoenen bijeen kunnen spelen, blijft het verschil met de mannen zeer aanzienlijk.

Vrouwen in golf, en in sport in het algemeen, hebben verder nog het nadeel dat een carrière in het algemeen niet verder loopt dan tot hoogstens hun veertigste jaar. Mannen blijven spelen tot hun vijftigste waarna zij nog vele jaren in het senioren circuit een aantrekkelijk inkomen kunnen verdienen. Voor vrouwen is dit niet weggelegd omdat bij alle sportieve kwaliteiten, toch het uiterlijk voorkomen een voorname factor blijft. De voornaamste sponsors hebben hun eigen leeftijd begrenzende normen.

Resumé

Toch blijft aan het eind van al deze beschouwingen een raadselachtig beeld bestaan van niet eens daadwerkelijke discriminatie, maar eerder een vorm van onwil om de vrouw als gelijke in sport – in het onderhavige geval golf – te aanvaarden. Deels kan die verklaard worden uit het feit dat sport toch hoofdzakelijk gezien en ervaren wordt als een krachtinspanning en veelal ook krachtmeting. De historische context verwijst daar ook naar. Het blijft daarbij kennelijk moeilijk dat te associëren met de vrouwelijkheid zoals die ook historisch is gegroeid, of misschien wel gewenst. Eerder lijkt het of toch de voor mannen de gedachte van *gelijkwaardig* zijn het voornaamste beletsel vormt.

Met name ten aanzien van Groot Brittanie zou daarbij bedacht moeten worden, dat georganiseerd golf ontstond vanuit de "club", het domein van de Britse upper classes. Maar ook de midden en lagere klassen hadden hun equivalent in de exclusief mannelijk "societies". In die sfeer was, zeker in de Victoriaanse tijd, geen plaats voor vrouwen. De eerste georganiseerde "open" golfwedstrijd, waaraan de sport in 1744 zijn regels ontleende, ontstond vanuit een "Free Masons" club in Edinburgh. Initiatiefnemer: *De Grand Master* Sir William St Clair of Rosslyn (1700 – 1778). Reden voldoende om vrouwen buitengesloten te houden. Vanuit dergelijke clubs over geheel het Verenigd Koninkrijk – en van daaruit ook in de koloniën – ontstonden golfclubs. Reden genoeg om vrouwen uit te sluiten omdat de regels van de Vrijmetselaars geen vrouwen toestaan. Die 'clubgedachte' met zijn ontoegankelijk mannelijke sfeer, lijkt nog steeds zijn factor te spelen in de afweren-

de houding van mannen ten opzichte van vrouwelijke deelname.

Sport als demonstratie van viriliteit is daar ook niet vreemd aan. Na een wedstrijd gaat het onder mannen lang niet altijd over wie de winnaar was, maar wie de langste slag maakte. Het blijft de *kracht* prestatie die hoog staat aangeschreven. Een factor die opvalt wanneer vrouwen een zelfde sport uitoefenen. Vrouwentennis ook op het hoogste niveau, wordt bijvoorbeeld wordt nog al eens saai gevonden omdat de dreunende service ontbreekt. Met als zonderlinge consequentie dat wanneer een vrouw dat juist wél kan, het weer *onvrouwelijk* – en daarmee onaantrekkelijk – wordt gevonden.

Een ander raadsel blijft aanwezig in het feit dat vrouwen al vanaf de negentiende eeuw golfwedstrijden organiseerden en tot opmerkelijke prestaties kwamen, ook in vergelijking met de prestaties van mannen. En dit ondanks de meer dan belemmerende kleding uit die periode.

Vanaf de tijd dat golf een *sport* werd is door vrouwen competitief golf gespeeld. De Ladies Golf Union werd opgericht in 1893. Zelfs internationaal in uitwisseling met Amerika. In de jaren twintig en dertig van de twintigste eeuw vonden er mixed toernooien plaats waarin bleek dat de besten onder de dames menige man de baas waren, ondanks dat zij het heren circuit moesten spelen omdat er nog geen banen waren die een aanpassing voor vrouwen hadden.

Een officieel toernooi voor vrouwen werd tot de Tweede Wereldoorlog gespeeld over vier opeenvolgende dagen via een afvalsysteem zoals dat ook bij tennis bestaat. Dat betekende dat 's morgens en 's middags een wedstrijd werd gespeeld - die elk drie uren of meer kon duren - zodat de twee finalisten na de laatste wedstrijd *acht* partijen achter zich hadden. Bepaald geen sinecure. Niettemin, een toptoernooi van mannen kan over vier dagen rekenen op vijftig tot meer dan tweehonderdduizend bezoekers, terwijl dit voor vrouwen tot tien tot hoogstens vijftigduizend beperkt blijft. De televisie, de grootste factor die golf, maar ook sport in het algemeen, tot veel gezochte attractie maakte, heeft nauwelijks belangstelling voor golf door vrouwen hetgeen sponsors weer weghoudt.

Hoewel golf zowel als enkele andere sporten, een sterk Angelsaksische component kent en daarmee de erfenis van de Victoriaanse tijd nog altijd bij zich draagt, kan dit niet alleen de grond vormen voor de

afwerende houding die tegenover vrouwengolf wordt aangenomen. Natuurlijk helpt het niet bepaald dat besturen van internationale sport organisaties als bij voorbeeld het Olympisch Comité hoofdzakelijk uit mannen bestaan. Evenals de directies van tv-stations.

Het ziet er eerder naar uit dat de tendens is blijven bestaan dat de rol van de vrouw in de maatschappij zoals die in een masculiene samenleving wordt ervaren, naar *vrouwelijkheid* moet neigen. Waarbij vrouwelijkheid dan niet kan en mag samenhangen met lichamelijke die naar *kracht* neigt. Het lijkt dat dat element als een mannelijk prerogatief behouden moet blijven. Een andere verklaring kan nauwelijks verondersteld worden want inmiddels is duidelijk, dat gegeven een zekere aanpassing voor fysieke verschillen, qua prestaties er geen beletsel hoeft te zijn om wedstrijden tussen mannen en vrouwen te kunnen houden.

In golf in elk geval niet zoals historisch vaak genoeg is aangetoond.

Geraadpleegde literatuur.

Chambers, Marcia (1995). *The Unplayable Lie. The Untold Story of Women and Discrimination in American Golf*. New York: Times Cy. New York.

Crane, Malcolm (1991). *The Story of Ladies' Golf*. Londen.

Kirsch, George (2009). *in America*. (University of Illinois

Menzies, Gordon ed. (1982). *The World of Golf*. London BBC.

Stirk, David (1998). *GOLF. History and Tradition* Ludlow-Shropshire.

Tinkler, Basil Ashton., *Joyce Wethered (2004) The Great Lady of Golf*. Stroud, Gloucestershire.

1 Marcia Chambers. *The Unplayable Lie. The Untold Story of Women and Discrimination in American Golf*. (New York 1995)

Sportmonument hersteld

Door Nico van Horn

Ik werd laatst aangesproken door Wiltfried Idema, tweede ondervoorzitter bij de Bob en Snee Bond Nederland, en ook internationaal op dat gebied actief. Hij vertelde me dat het monument dat in Sankt Moritz in 1907 is opgericht voor een Nederlandse sporter gerestaureerd gaat worden. We hebben het over de verongelukte bobsleeër Graaf Jules van Bylandt.

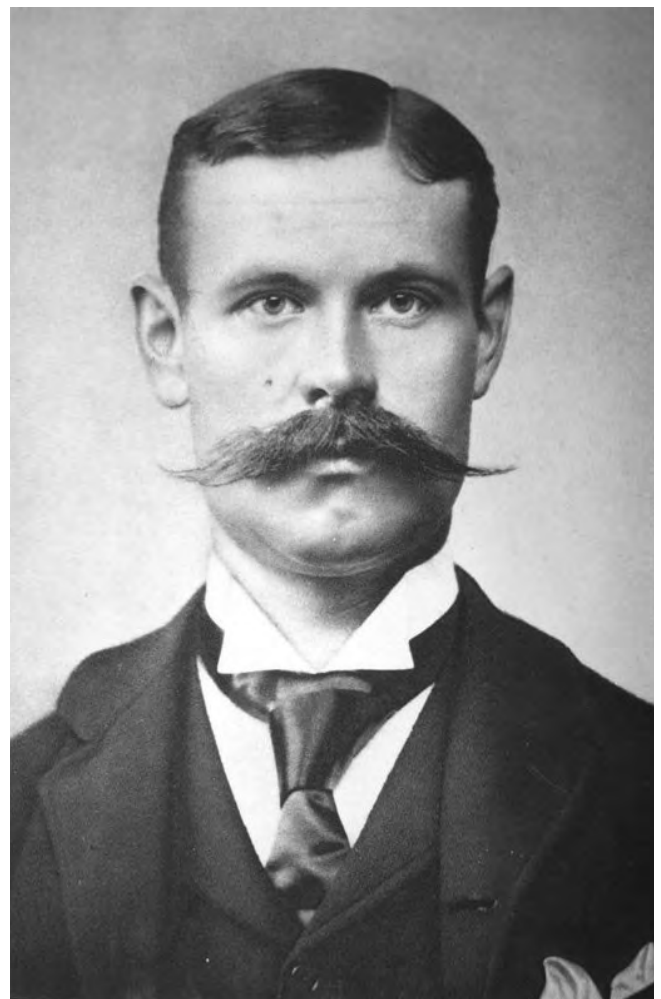
Stats

Jules Erneste Othon Arme Adrien Graaf van Bylandt van Benthorn werd geboren op 24 augustus 1863 in Brussel en overleed ten gevolge van een wintersportongeluk in Sankt Moritz op 18 februari 1907. Zijn ouders waren overleden toen hij nog vrij jong was. Zijn oudere zus Louise en haar man, graaf Godard van Aldenburg Bentink, namen hem op in hun gezin, op kasteel Amerongen. De band met zijn zuster en haar familie was zeer hecht. Bij de dood van Jules was Louise enig erfgenaam en kwamen de bezittingen van de Van Bylandts in het bezit van de Bentinks. Dit verklaart de aanwezigheid van Jules' persoonlijke archief in het Archief van Huis Amerongen. Dat archief ligt nu voor een groot deel in het Utrechts Archief.

Jules studeerde rechten in Leiden en woonde in Den Haag. Hij was lid van diverse ruiters- en schietverenigingen, was een liefhebber van champagne en goede wijn, las graag romans en speelde altviool. In zijn latere leven bekleedde hij een aantal honoraire, consulaire functies. Bij aanvang van zijn eerste grote reis, in 1888, was Jules 25 jaar. W.K. van Dedem, later minister van Koloniën, schreef over hem: 'In de tent naast mij logeerde namelijk Graaf Jules van Bylandt, een jeugdige Haagsche globetrotter, die ditmaal over den Pamir, gedeeltelijk te voet, gedeeltelijk te paard, in Indië was gekomen. Door zulke tochten staat hij bij de Engelschen hoog aangeschreven ("he seems to have in him the energy of five Englishmen", hoorde ik er een zeggen). In één woord: den naam van Dutchman heeft hij een goeden klank helpen geven.'

Het Utrechts Archief bezit een aantal fotoalbums van Jules van Bylandt: aan de hand van zijn fotoalbums met kleine aantekeningen is te volgen waar hij tussen 1888 en 1906 is geweest. Hij reisde door gebieden in Afrika, Azië, Japan en Rusland, die begin

van de twintigste eeuw nog weinig werden bezocht. Drie albums met fraaie foto's zijn gewijd aan de wintersport. Zijn grote passie was het bobsleeën. Of zoals dat toen nog heette: toboggan. Tussen 1898 en 1905 deed hij jaarlijks mee met de 'Grand National', het grote toernooi voor bobsleeërs op de 'Cresta Run' baan in Sankt Moritz. Die Cresta wordt al vanaf 1885 georganiseerd, door de St Moritz Tobogganing Club. Van Bylandt behoorde in zijn tijd tot de beste bobsleeërs. In 1905 zette hij zelfs de beste tijd neer van het seizoen. Hij deed mee met wedstrijden voor vier- en vijfmannen bobsleeën en soms deed hij het in zijn eentje. Zijn teams hadden uiteenlopende namen als 'De hobbelende geit', 'Upset-me-not' en 'Siene houd me vast'. Hij was de enige die de skeleton-positie durfde in te nemen. Dit hield in dat hij liggend op zijn buik met zijn hoofd naar beneden de baan afgang.

Tragisch eind

Van Bylandt heeft helaas in 1924 de eerste Olympische Winterspelen niet mee kunnen maken. Op 20 februari 1907 stond het volgende bericht in de kranten: 'Onze stadgenoot, die bij het tobogganning in St.-Moritz op zoo rampzalige wijze om het leven kwam, is Graaf Jules van Bylandt, bekend als koen reiziger en voortreffelijk sportman. De Heer Van Bylandt maakte indertijd een reis naar het Noord-Poolgebied, een door Midden-Azië en Tibet, en was thans juist teruggekeerd van een reis door geheel Afrika, gedurende welke hij o. a. aan olifantjachten deelnam. De overledene, die den leeftijd van 42 jaar bereikte, was ongehuwd. In de aanzienlijke kringen onzer stad en ook daar buiten was hij een zeer geziene en algemeen beminde persoonlijkheid.' Een volgend bericht over zijn overlijden: 'Nadere telegraphische berichten uit St. Moritz melden nog, dat de Graaf, toen hij op zijne slede ging zitten, lachend tot eenige Engelsche vrienden zeide, dat hij nu hoopte zoo gelukkig te zijn het record te breken. Bij een moeilijken draai, welken de Graaf zeer vlug nam, zag men hem een buiteling maken en languit op het ijs van de baan vallen; zijne slede werkte zich in de sneeuw. De Graaf gaf geen teeken van leven meer; vermoedelijk was het nekbeen door den val gebroken. Graaf van Bylandt was

bekend in heel Zwitserland als een bekwaam tobogganer; menige klassieke ren is door hem gewonnen.'

Een kort verslag van zijn begrafenis op 23 februari 1907: 'Een breede kring van vrienden, diplomaten, leden van de Hofhoudingen en bekende personen op sportgebied was Zaterdagmiddag aanwezig op de begraafplaats Oud-Eik-en Duinen bij Den Haag, bij de begrafenis van den te St. Moritz, in Zwitserland door een noodlottig ongeval overleden Graaf Jules van Bylandt van Benthorn. Bij de geopende groeve dankte Graaf Bentinck van Amerongen, zwager van den overledene, voor de betoonde belangstelling. Hij schetste de diepe ontroering, welke het overlijden van Graaf van Bylandt bij diens vele vrienden had verwekt; eene ontroering te grooter, nu de overledene, die op zijn vele reizen door Africa zoovele gevaren had getrotseerd, het slachtoffer was geworden van de onoplettendheid van anderen.'

Na Graaf Jules van Bylandt was Willem J.G. baron Gevers een succesvolle Nederlander op de Cresta-Run in de jaren dertig. Op de Olympische Winterspelen van 1936 in Garmisch-Partenkirchen startte Gevers met Samuel J.C. Dunlop ook in de tweemansbob. Sinds de jaren zeventig is er weer een aantal Nederlanders actief, die onder leiding van de Amsterdamse architect Michael Cohen het Gezelschap van Dutch Cresta Enthousiasts ofwel "the Cloggies" vormen. Dit gezelschap is de initiatiefnemer voor de restauratie van het monument.

Een baanverzorger vergat dus, volgens de kranten, een plank weg te halen, en dat betekende het einde. Een klein standbeeld 'Bylandt Brunnen', vlakbij Hotel Kulm, Sankt Moritz, door Richard Kissling uit 1908 herinnert aan zijn tragische dood. En dat monument wordt nu hersteld. Is dit het eerste monument voor een Nederlands sportslachtoffer?

Gebruikgemaakt van de krantensite van de Koninklijke Bibliotheek, website van het Utrechts Archief, archief kasteel Amerongen, mededelingen Wiltfried Idema.

Ons sporthistorisch besef

Fons Kemper, W.J.H. Mulier Instituut

Inleiding

Welke waarde kan gehecht worden aan de tegenwoordig veel gehoorde typering Nederland Sportland als dat land zijn sportgeschiedenis niet kent of er onvoldoende lering uit weet te trekken? Een haast retorische vraag voor de lezers van dit blad. Maar is daarmee ook gezegd dat het slecht gesteld is met de belangstelling voor sportgeschiedenis?

In de media wordt steeds vaker aandacht besteed aan de historische kanten van sport. Het tv-programma *Andere Tijden* heeft al enkele jaren een veelbekeken sportvariant. Ook de dagbladen verdiepen zich regelmatig in ons sportverleden. De vooruitblik op een groot sporttoernooi gaat meestal gepaard met een terugblik op eerdere afleveringen om zo een historisch perspectief te kunnen bieden. Het initiatief van de Volkskrant om een sportcanon samen te stellen weerspiegelt een groeiende historische belangstelling. En als het nodig is wordt uitgebreid stil gestaan bij onze eertijds befaamde sporters en sportsters. Jammer is wel dat het dan vaak in de vorm van een necrologie moet gebeuren.

Sportgeschiedenis is evenwel meer dan het op een rijtje hebben van feiten en personen uit het verleden van de sport. Ook daarin zien we een evolutie. Ruim tien jaar geleden verscheen het boek *Sporteeuw, 100 jaar Nederlandse topsport*.¹ Vrijwel geheel gevuld met biografieën van sporters en sportsters die kleur hebben gegeven aan de afgelopen eeuw. De recent verschenen *Sportcanon* met als ondertitel *De sportgeschiedenis van Nederland* schetst een breder historisch beeld.² Naast de niet te vermijden sporthelden komen ook spraakmakende bestuurders en trainers voor het voetlicht. En belangrijk, er is aandacht voor ontwikkelingen en tijdsbeelden die sport hebben beïnvloed. Verder mag niet onvermeld blijven dat tijdens de Dag van het sportonderzoek in 2010 een sessie aan sporthistorisch onderzoek gewijd was. De veelal bewerkte bijdragen die daar gepresenteerd werden, zijn alle in een themanummer van dit tijdschrift gepubliceerd.³ Het zijn bescheiden impulsen maar ze laten zien dat de

beoefening van sporthistorie als relatief jonge subdiscipline meer en meer vorm krijgt.

Sporthistorie richt onze blik niet alleen op het verleden. Het is een bron van inzichten van waaruit hedendaagse initiatieven beter begrepen en beoordeeld kunnen worden. Daarom moet dat sportverleden beter ontsloten en gedocumenteerd worden. Een boodschap die historici uit welbegrepen eigenbelang uitdragen als het om de relevantie van hun vak gaat. Maar in hoeverre staan zij daarin alleen? En hoe is het gesteld met de belangstelling voor sportgeschiedenis bij het publiek? Die vragen wil ik in deze bijdrage beantwoorden.

De hier gepresenteerde gegevens zijn ontleend aan een landelijk representatief onderzoek dat eind vorig jaar is uitgevoerd in opdracht van het W.J.H. Mulier Instituut. De belangrijkste bevindingen uit dit onderzoek worden in paragraaf 3 gepresenteerd. Maar eerst iets over opzet en uitvoering van het onderzoek in de volgende paragraaf.

Methode

Het W.J.H. Mulier Instituut maakt voor sportonderzoek gebruik van een landelijke steekproef van personen die deel uitmaken van een internetpanel. Het onderzoek zelf is een omnibusonderzoek waarin diverse thema's aan de orde gesteld worden. Het is voor het eerst dat het thema sportgeschiedenis mee genomen is in een dergelijke grootschalige ondervraging. Het onderzoek bij het panel waar hier verslag van wordt gedaan is in november 2010 uitgevoerd. Daaraan hebben 2751 respondenten in de leeftijd van 15-80 jaar deelgenomen. Deze steekproef representeert een bevolkingsgroep van 13 miljoen mensen. In het onderzoek zijn de begrippen 'sportgeschiedenis' en 'sporthistorie' als synoniemen gebruikt en gedefinieerd als: 'belangrijke sportgebeurtenissen en sportontwikkelingen uit het verleden of personen die historisch gezien een unieke bijdrage aan de Nederlandse sport hebben geleverd'. Na deze begripsmatige introductie moesten de respondenten vijf sets met vragen beantwoorden. Vier blokken richtten zich op de wijze waarop men sporthistorische informatie tot zich had genomen. Als terugvraag-

periode is twaalf maanden gehanteerd. In een afsluitend vragenblok konden respondenten reageren op drie stellingen over het belang van sportgeschiedenis.

Om de gegevens over sportgeschiedenis te kunnen verdiepen zijn ze geanalyseerd met behulp van de variabelen geslacht en sportdeelname. Als er in de tekst gesproken wordt over verschillen tussen diverse groepen zijn deze getoetst op significantie.

Resultaten

Bronnen voor sportgeschiedenis

De centrale vraagstelling van het uitgevoerde onderzoek betreft de belangstelling voor sporthistorie in ons land. Nagegaan is of mensen in het jaar voorafgaand aan de ondervraging zich met sportgeschiedenis hebben bezig gehouden. En zo ja, op welke wijze zij dan sporthistorische informatie hebben verkregen, dat wil zeggen welke bronnen men daarvoor heeft geraadpleegd. Onderscheid is gemaakt in vier soorten informatiebronnen.

In tabel 1 is weergegeven in welke mate deze vier bronnen door de ondervraagde groep zijn benut.

De helft van de mensen geeft aan dat ze in de voorafgaande twaalf maanden met het onderwerp sporthistorie te maken hebben gehad via één of meer bronnen. Dat levert ruim 6,5 miljoen mensen op die belangstelling hebben getoond voor de geschiedenis van de sport.

Televisie is het medium dat het vaakst – 37 procent – wordt genoemd als bron voor kennis over het sportverleden. 32 procent van de mensen geeft aan over een sporthistorisch onderwerp te hebben gelezen. Een vijfde van de mensen raadpleegt internet voor sporthistorische informatie. Het bezoek aan een sportmuseum of aan een sport gewijde expositie komt het minst voor en ligt op 3 procent.

Voor drie bronnen kan het hiervoor geschetste algemene beeld verder ingevuld worden. Per bron zijn in het onderzoek steeds verschillende keuzemogelijkheden geboden. Alleen voor de museale bron is geen nader onderscheid gemaakt.

Tabel 2 laat zien welke tv-programma's vooral bekeken zijn in verband met sporthistorie.

Tabel 1 Geraadpleegde bronnen voor sporthistorische informatie, bevolking 15-80 jaar, 2010 (in procenten).

Bron ¹	Totaal (n=2751)
Tenminste één bron geraadpleegd	50
Waarvan:	
Televisie	37
Gedrukte publicatie	32
Internet	20
Museum	3

¹ meer dan één bron mogelijk

Tabel 2 tv-programma's als bron voor sporthistorische informatie, bevolking 15-80 jaar, 2010 (in procenten).

tv-programma ¹	Totaal (n=2751)
Tenminste één tv-programma bekeken	37
Waarvan:	
Holland Sport	23
Andere Tijden Sport	21
Actualiteitenrubriek	20
Ander (sport)programma	19

¹ meer dan één programma mogelijk

Tussen de diverse tv-programma's zijn er geen grote onderlinge verschillen. Alle programma's worden door ongeveer een vijfde van de respondenten als bron voor sporthistorische informatie genoemd. Het inmiddels opgeheven programma Holland Sport voert met 23 procent de lijst aan op de voet gevolgd door Andere Tijden Sport met 21 procent.

Actualiteitenrubrieken blijken vergeleken met de specifieke sportprogramma's, een gelijkwaardige bron voor sporthistorie te zijn. 20 procent van de ondervraagden put daar sporthistorische kennis uit. Dat geldt ook voor andere (sport)programma's die aandacht besteden aan sporthistorische onderwerpen.

Na de tv zijn de gedrukte media een belangrijke bron. Tabel 3 laat zien in welke mate de onderscheiden papieren bronnen gebruikt zijn om sporthistorische kennis op te doen.

Dagbladen zijn binnen de categorie gedrukte media verreweg de meest benutte bron. Een kwart van de ondervraagden haalt historische informatie uit de krant. Het grote bereik en de verschijningsfrequentie van dagbladen maken het een laagdrempelige bron is. Tijdschriften, boeken en andere uitgaven worden beduidend minder benut.

Ten slotte is gekeken naar internet als vindplaats voor sporthistorische kennis. Tabel 4 laat de resultaten daarvan zien.

Meer dan bij de andere media is gericht zoekgedrag een kenmerk voor het surfen op internet. Het is dan niet zo verwonderlijk dat Wikipedia in dit verband de meest bezochte site is. De sportspecifieke sites moeten het (nog) met aanzienlijk minder belangstelling doen.

Tabel 3 Gedrukte publicaties als bron voor sporthistorische informatie, bevolking 15-80 jaar, 2010 (in procenten)

Gedrukte publicatie ¹	Totaal (n=2751)
Tenminste één publicatie gelezen	32
Waarvan:	
Dagblad	25
Tijdschrift	17
Boek	7
Andere uitgave	7

¹ meer dan één publicatie mogelijk

Tabel 4 Geraadpleegde websites als bron voor sporthistorische informatie, bevolking 15-80 jaar, 2010 (in procenten).

Website ¹	Totaal (n=2751)
Tenminste één website bezocht	20
Waarvan:	
www.wikipedia.nl	16
www.nocnsf.nl	5
www.sportgeschiedenis.nl	3
www.desportwereld.nl	2
Andere website	8

¹ meer dan één website mogelijk

Wie is (het meest) geïnteresseerd?

De volgende stap in de analyse is het koppelen van een tweetal achtergrondvariabelen aan het gebruik van de media. Nagegaan is in hoeverre er verschillen bestaan in gebruik van de diverse bronnen als gekeken wordt naar geslacht en sportdeelname. In tabel 5 worden de resultaten weergegeven.

60%). Het patroon in het gebruik van de diverse bronnen in de volgorde tv, papier, internet en museum, laat geen verschillen zien tussen mannen en vrouwen en niet-sporters en intensieve sporters. Zij het dat internet door intensieve sporters en mannen relatief het meest gebruikt wordt.

Tabel 5 Geraadpleegde bronnen voor sporthistorische informatie, naar enkele achtergrondkenmerken, bevolking 15-80 jaar, 2010 (in procenten).

Bron ¹	Totaal (n=2751)	Man (n=1372)	Vrouw (n=1379)	Niet-sporter (n=789)	Intensieve sporter ² (n=455)
Tenminste één bron geraadpleegd	50	58	42	38	60
Waarvan:					
Televisie	37	44	30	27	42
Gedrukte publicatie	32	39	24	24	39
Internet	20	26	14	11	30
Museum	3	4	3	2	6

¹ meer dan één bron mogelijk

² de categorie 'minder-intensieve sporters' is hier buiten beschouwing gelaten

Sportgeschiedenis leeft duidelijk meer bij mannen dan bij vrouwen. Tabel 5 laat een verschil van 16 procentpunten zien tussen beide groepen (58% versus 42%). Soortgelijke verschillen tussen mannen en vrouwen zien we in vrijwel dezelfde mate terug bij het gebruik van alle vier de bronnen voor sporthistorische informatie. Alleen voor het bezoek aan musea of exposities kan die conclusie niet getrokken worden vanwege het geringe aantal waarnemingen.

Verder is een indeling gemaakt op basis van sportgedrag en wel tussen niet-sporters en intensieve sporters. De laatste groep sport tenminste twee keer per week of meer. Belangstelling voor sportgeschiedenis blijkt niet het exclusieve domein van sporters te zijn. De niet-sporters verdiepen zich daar ook terdege in. 38 procent van hen heeft in het jaar voorafgaand aan de ondervraging via een of meer van de genoemde bronnen kennis genomen van sportgeschiedenis. Bij de intensieve sporter ligt die belangstelling, niet onverwacht, een stuk hoger. 60 procent van deze groep heeft zich met dat thema bezig gehouden. Een verschil van maar liefst 22 procentpunten (38% versus

3.3 Hoe zwaar weegt sportgeschiedenis?

Welk belang hechten we aan de geschiedenis van de sport? In het onderzoek zijn daar verschillende vragen in de vorm van stellingen over gesteld. In tabel 6 staan de resultaten vermeld.

De helft (51%) van de ondervraagden vindt dat wij ons sportief erfgood moeten koesteren. Immers de sportgeschiedenis verdient het om 'goed en systematisch te worden vastgelegd'. Ongeveer een derde staat daar neutraal (eens noch oneens) tegenover terwijl een zesde de stelling af wijst (niet in tabel). De verschillen tussen mannen en vrouwen zijn gering. Intensieve sporters zijn daar meer uitgesproken in dan niet-sporters.

De kennis over het sportverleden heeft ook een functie voor het heden, zoals in de tweede stelling staat verwoord. Ruim een derde (35%) van de ondervraagden ziet deze kennis een rol spelen bij het binnenhalen en organiseren van grote evenementen als WK's of Olympische Spelen. Mannen en vrouwen denken daar vrijwel hetzelfde over. Niet-sporters hechten daar het minst aan.

Tabel 6 Stellingen over het belang van sportgeschiedenis, naar enkele achtergrondkenmerken, bevolking 15-80 jaar, 2010 (in procenten).

Stelling	helemaal / enigszins mee eens				
	Totaal (n=2751)	Man (n=1372)	Vrouw (n=1379)	Niet-sporter (n=789)	Intensieve sporter ¹ (n=455)
De Nederlandse sportgeschiedenis verdient het om goed en systematisch te worden vastgelegd	51	56	48	43	57
Kennis van de geschiedenis van de sport is noodzakelijk als Nederland zich kandidaat wil stellen voor WK's of Olympische Spelen	35	35	37	30	41
Ik zou veel meer van de geschiedenis van de Nederlandse sport willen weten	14	17	11	9	17

¹ de categorie 'minder-intensieve sporter' is hier buiten beschouwing gelaten

Ten slotte de stelling die het eigen kennisniveau van sporthistorische onderwerpen betreft. Een zesde (17%) van de ondervraagde mannen en intensieve sporters zou (veel) meer willen weten van de Nederlandse sportgeschiedenis. Daarin onderscheiden zij zich van vrouwen (11%) en niet-sporters (9%). De vraag om meer informatie leeft vooral bij personen die relatief al vaak kennisnemen van de sportgeschiedenis. Bij deze stelling neemt ongeveer een derde een neutraal (eens noch oneens) standpunt in (niet in tabel). Daarmee betoont een meerderheid van de ondervraagden zich tevreden over de eigen kennis op sporthistorisch gebied.

Tot slot

Geconstateerd kan worden dat op basis van publicaties en programma's de aandacht voor de sportgeschiedenis in Nederland groeit. In dit onderzoek is gekeken hoe de bevolking van 15-80 jaar aan sporthistorische informatie komt en welke waardering daarvoor bestaat.

De helft van deze groep – goed voor 6,5 miljoen personen - heeft passief of actief kennis genomen van de Nederlandse sportgeschiedenis. Eenzelfde groep acht het van belang om ons sporterfgoed goed en systematisch vast te leggen. Het is aan de beoefenaren van de sportgeschiedenis daar verder vorm en invulling aan te geven. Kennis over de geschiedenis van de sport is een veel gevraagd product zo blijkt. Zowel in de journalis-

tieke sfeer als voor beleidsontwikkeling is er behoefte aan betrouwbare historische gegevens en gevalideerde inzichten. Hier liggen voor de studie naar de sporthistorie kansen en evenzoveel uitdagingen. Dit onderzoek is daarbij een steun in de rug.

Fons Kemper (1942) bekwaamde zich in de organisatie- en bedrijfssociologie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Na enkele jaren onderzoek trad hij in dienst van de Interfaculteit Lichamelijke Opvoeding, de latere Faculteit der Bewegingswetenschappen. Hij doceerde daar onder meer sportsociologie en verrichtte onderzoek naar sportverenigingen en sporttechnisch kader. Bij zijn latere werkgevers – de ministeries van WVC en VWS – vervulde hij de functie van onderzoekscoördinator op de terreinen jeugd, welzijn en sport. Thans is hij verbonden aan het W.J.H. Mulier Instituut. Een van zijn taken daar is het beheer van de portefeuille sportgeschiedenis. Hij wordt vaak gespot bij antiquaren op zoek naar publicaties over de Olympische Spelen van 1928 of het prille begin van de sport in ons land. Fons was vele jaren voorzitter van een atletiekvereniging en liep zelf ook een aardig rondje.

¹ Verkamman, M., Velthuis, R. & Woldendorp, J. et al. (2000). *Sporteeuw, 100 jaar Nederlandse topsport*. Amsterdam: L.J. Veen.

² Jungmann, B. (red.) (2011). *De sportcanon. De sportgeschiedenis van Nederland*. Amsterdam: Thomas Rap.

³ *De Sportwereld*, Winter 2010, nr. 57-58. Amsterdam: Stichting de Sportwereld.

Verdeelde strijd op weg naar een gezonde natie

Hidde van Eijk

Het Nederlands Olympisch Comité en de professionalisering van de sport in Nederland, 1912-1920

Op 11 september 1912 kwamen in het Amsterdamse hotel Krasnapolsky enkele vooraanstaande bewindvoerders van verschillende Nederlandse sportbonden bijeen. Baron F. Van Tuyll van Serooskerken was namens de Koninklijke Nederlandse Jachtvereniging 'Nimrod' een van de vertegenwoordigers. De Olympische Spelen van 1912 te Stockholm hadden een paar weken eerder plaatsgevonden en alle aanwezigen waren zeer onder de indruk van de Zweedse organisatie. Het doel van de bijeenkomst werd al vrij snel duidelijk: het tijdelijke Nederlandse voorbereidingscomité voor de Olympische Spelen moest worden omgezet tot een blijvend instituut: het Nederlands Olympisch Comité (NOC).¹

De oprichters van het NOC zagen voor zichzelf een belangrijke rol weggelegd in de professionalisering van de Nederlandse sport. Door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, toen van Olympische Spelen geen sprake was, richtte het NOC zich voornamelijk op het creëren van een breder draagvlak voor de sport in Nederland. Het NOC achtte zich als overkoepelend instituut in staat alle landelijke sportbonden en andere sportorganisaties bijeen te brengen in een dialoog met de overheid. De Nederlandse sport en daarmee de Nederlandse samenleving zou op deze manier naar een hoger niveau worden gebracht. De eerste jaren van het NOC maken duidelijk op welke manier het Comité heeft bijgedragen aan de professionalisering en verdere integratie van de sport in de Nederlandse maatschappij.

Direct bij oprichting van het NOC waren er echter verschillende opvattingen over de primaire taak van het Comité. Voor sommigen was de uitzending van de Nederlandse sporters naar de Olympische Spelen het hoofddoel van het NOC. Volgens anderen moest het Nederlands Olympisch Comité zich juist richten op de rol van overkoepelend sportorgaan. C.A.W. Hirschman, medeoprichter en jarenlang de secretaris van het NOC en bestuurslid van de Nederlandse Voetbalbond, pleitte in de zomer van 1912 voor het laatste:

'Het Nederlandsch Olympisch Comité heeft tot heden altijd een tijdelijk karakter gehad. Het is eigenlijk slechts werkzaam kort voor een Olympiade. Het komt mij nu gewenst voor dat men het Comité permanent verklaart. Dat kan niet anders dan voordelig zijn voor de verschillende bonden en voor de verschillende takken van sport.'²

De instelling van de Olympische Spelen in 1896 zorgde dat deelnemers aan de Spelen gedwongen werden zich te verenigen in nationale bonden en te sporten volgens internationaal vastgestelde regels. Hierdoor werd de internationale reglementering in korte tijd tot stand gebracht en verbeterd. Via het NOC zouden deze nieuwe regels aan de bonden kunnen worden doorgegeven en zodoende zouden er ook internationale wedstrijden kunnen plaats vinden tussen verschillende Nederlandse en buitenlandse teams.

De motivatie van de eerste NOC-voorzitter baron Van Tuyll van Serooskerken om tot oprichting van het Comité over te gaan sloot aan bij de motivatie van Hirschman, maar Van Tuyll wilde veel verder gaan. Hij was als lid van het Internationale Olympisch Comité vanaf 1898 bij alle Olympische Spelen betrokken geweest. Zijn inspiratie voor de oprichting van het NOC kwam toch vooral uit Zweden:

'Het Rijksverbond voor lichaamsoefening in dat land heeft voorbeeldige samenwerking tussen de sportbonden onderling bewerkstelligd. Die toestand die ik in Zweden zag, heeft mij als het ware jaloers gemaakt.'³

Het was Van Tuyll niet uitsluitend om de professionalisering van de sport te doen, maar hij wilde bredere veranderingen in de Nederlandse samenleving doorvoeren. Het Nederlands Olympisch Comité zou een uitstekende springplank kunnen zijn om deze omschakeling te bereiken. Van Tuyll moest een manier zoeken om de beide doelstellingen te verenigen.

Voor zover de gedenkboeken aandacht besteden aan deze verschillende doelstellingen in de beginperiode van het NOC, suggereren ze dat alle leden van het NOC via de Olympische wereld de Nederlandse

samenleving wilden verbeteren. Dat de doelstellingen in elkaars verlengde lagen en dat alle leden er over eens waren dat het aan het NOC was om de Nederlandse maatschappij te verbeteren. Het 'nieuwe' Nederlands Olympisch Comité, met de nadruk op die naam en met de bedoeling dat daaruit dan later de nieuwe overkoepelende sportorganisatie zou groeien, zou deze taak op zich moeten gaan nemen.⁴ Uit de notulen en jaarverslagen wordt echter duidelijk dat er van constante eensgezindheid geen sprake was.⁵

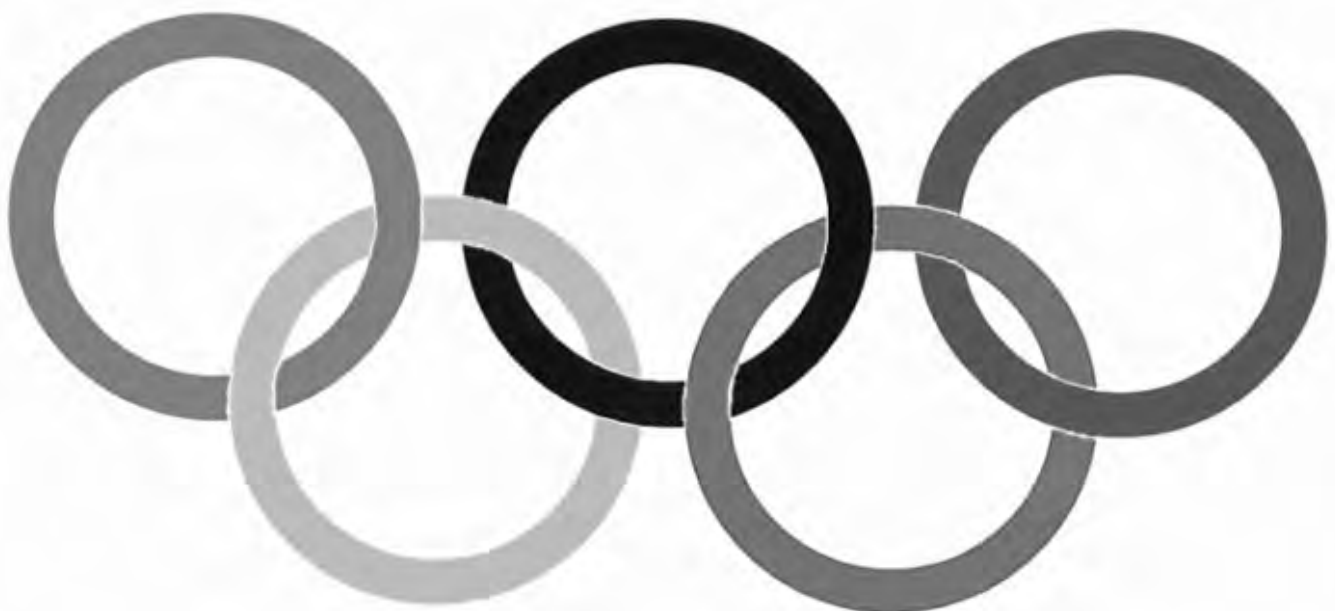
De initiatieven van het NOC zoals het Vaardigheidsdiploma zorgde in de eerste jaren juist voor flinke onenigheid. Het Vaardigheidsdiploma bestond uit een reeks proeven waaraan de deelnemers moesten voldoen. De verschillende sportieve disciplines hadden elk hun eigen proef en zodoende zou iedereen zich dus breed kunnen ontwikkelen, maar het diploma hield toch voornamelijk een militair karakter. De onenigheid binnen het NOC omtrent het Vaardigheidsdiploma valt echter goed te verklaren door de voorgeschiedenis van het NOC. Enkele jaren voor de oprichting van het NOC had Van Tuyll geprobeerd eenzelfde instituut te creëren. Van Tuyll had tijdens zijn voorzitterschap van de Nederlandse Bond voor de Lichamelijke Opvoeding (NBvLO) de kant van overkoepelend sportorgaan al op gewild, maar dat was hem destijds niet gelukt.⁶

De in 1908 opgerichte NBvLO kwam voort uit de Nederlandse Militaire Bond voor Lichamelijke Opvoeding en de interesse van het leger in sport en lichamelijke opvoeding ging vele jaren terug. Factoren die de grote militaire invloed op sportgebied aan het begin van de twintigste eeuw verklaren, waren - naast

de goede organisatiemogelijkheden in de periode dat sport in Nederland nog weinig gestructureerd was - het grote militaire belang van een lichamelijk goed geofende bevolking en de belangrijke plaats van de Koninklijke Militaire Sport Vereniging (KMSV) binnen de georganiseerde sport.⁷ Een nauw contact met de particuliere sportorganisaties ontbrak echter. De NBvLO kon hierdoor maar moeilijk grip krijgen op de Nederlandse burgerbevolking en het was uiteindelijk Van Tuyll van Serooskerken zelf die in 1910 de spreekwoordelijke stekker uit de NBvLO trok.

In 1912 probeerde Van Tuyll via het NOC zijn ideaal van een sportieve Nederlandse natie alsnog te verwezenlijken. Binnen het Comité hadden militairen namelijk niet meer een dominerende, maar toch nog wel een belangrijke positie en in de beginjaren waren enkele belangrijke activiteiten voornamelijk op het leger en ordediensten gericht. Het Vaardigheidsdiploma was weliswaar bij de NBvLO mislukt, maar via het NOC trachtte Van Tuyll het een nieuw leven in te blazen.

Van Tuyll stond er weliswaar om bekend dat hij als voorzitter handig gebruik maakte van de slechte kwaliteit van zijn oren, maar sommige bezwaren kon zelfs hij niet van tafel hameren.⁸ De reeds bestaande sportbonden zaten niet te wachten op de invoering van het Vaardigheidsdiploma en daarmee de inmenging van het NOC in hun beleid. Zij hielden graag het overzicht en controle over hun sport en ze stonden ook niet te springen om hun rijen voor jan en alleman te openen.⁹ Alle lagen van de samenleving toegang verschaffen tot sport was misschien wel een nobele doelstelling maar in de praktijk moeilijk door te voeren. Daarnaast

restte ook nog de vraag hoe de teamsporten vertegenwoordigd zouden gaan worden in het vaardigheidsdiploma.¹⁰ Met het instellen van het Vaardigheidsdiploma probeerde het NOC niet alleen het onderlinge contact van de verschillende nationale sportbonden te verbeteren, er speelde ook een tweede motief een rol. Van Tuyll was immers op de hoogte welke positieve effecten 'sport' voor het lichaam kon hebben. Zijn contacten in de krijgsmacht deden hem inzien dat goed getrainde jongens een voordeel zouden kunnen zijn voor de samenleving. De visie van Van Tuyll reikte echter verder dan alleen de gegoede burgerij of het leger. Juist voor de sociaal lagere klasse zag hij de mogelijkheid om veel terreinwinst te boeken. Arbeiders zouden het lichamelijke zware werk beter en zorgvuldiger kunnen uitvoeren wanneer ze beschikten over een gezond en sterk lichaam. Een bredere ontwikkeling als gevolg van het Vaardigheidsdiploma zou voor de maatschappij en alle deelnemers voordelen met zich brengen.

De drang naar een algehele sportprofessionalisering van de Nederlandse samenleving ging echter velen nog te ver. J. Warner, bewindvoerder van de Nederlandse Voetbalbond, was de eerste die aanmerkingen had: "elke bond die eigen tak van sport blijft propaganderen en er op blijft toezien dat zijn leden in die tak van sport zo goed mogelijk voor de dag komen."¹¹ Een verklaring waarom vooral de Nederlandse Voetbalbond bezwaren had, is te vinden in het feit dat deze tak van sport al veel verder ontwikkeld was dan de rest. Zij zaten niet te wachten op een instituut dat ging vertellen hoe ze hun sport moesten beoefenen. De opgelegde regels bij het afnemen van het Vaardigheidsdiploma waren een dergelijk bezwaar van de voetbalbond. Ook het uitzenden van eigen leden naar andere sporten kon niet op veel steun rekenen.

Het NOC moest dus een compromis zoeken. Het Vaardigheidsdiploma werd in acht groepen opgedeeld. Elke groep stond voor een apart onderdeel van de lichamelijke beweging. Zo waren er de groepen: lopen, springen, zwemmen, klimmen, uithoudingsvermogen, zelfverdediging, werpen en diversen. Juist bij de laatste groep was de verdeling tussen de verschillende sporten goed zichtbaar. Waar alle andere onderdelen aan strikte regels onderworpen werden, mochten de deelnemers aan het Vaardigheidsdiploma bij de groep diversen zelf bepalen welke sporten ze zouden beoefenen; twee sporten zouden volstaan. Daarnaast mochten de bonden zelf de regels opstellen.¹²

De kwestie was hiermee nog niet afgedaan. Vooral binnen de atletiekwereld heerste er de nodige onenigheid. De Nederlandse Athletiek Unie (N.A.U) en

het Nederlands Gymnastiekverbond (N.G.V.) bevonden zich in elkaars vaarwater. Doordat de gymnastiekleraren tot na de Eerste Wereldoorlog een leidende positie binnen het NGV bekleedden, was binnen deze organisatie het verzet tegen de ontwikkeling van sport sterk vertegenwoordigd. Op scholen ging het immers om orde en discipline, de verbetering van prestaties was slechts een bijzaak.¹³ De NAU trachtte juist via de leidende functie bij de Vaardigheidsproeven de prestaties te verhogen. Beide partijen werd verzocht om hun voorkeuren kenbaar te maken en het NOC-bestuur zou een middenweg zoeken.

De eerste poging om de Nederlandse sport naar een hoger plan te trekken waren van de grond gekomen en de weg was vrij voor iedereen om zich in te schrijven voor het Vaardigheidsdiploma. Succes verzekerd, maar niets was minder waar. In het eerste jaarverslag viel te lezen: 'de invoering der vaardigheidsdiploma heeft tot nu toe nog niet dat succes opgeleverd, hetwelk wij daarvan verwachten.'¹⁴ In bijna twee jaar tijd had slechts één persoon alle proeven naar behoren afgelegd. Opmerkelijk is echter dat er van de kant van de verschillende bonden weinig commentaar te vinden is over dit falende beleid, laat staan over de weinige diploma-uitreikingen. Alle goede voornemens ten spijt hielden de bonden zich in eerste instantie bezig met

hun eigen leden en activiteiten en zagen zij nog niet echt de noodzaak om de sport ook buiten hun eigen kring te stimuleren.

Het NOC was in de beginjaren verdeeld over het te voeren beleid. Slechts één persoon had de verschillende proeven van het Vaardigheidsdiploma naar behoren afgelegd en dit initiatief genoot nog niet de volle steun van de Nederlandse sportwereld, maar het Comité had definitief wortel geschoten in de Nederlandse samenleving. Gaandeweg werd het Vaardigheidsdiploma als belangrijkste wapen steeds breder en meer geaccepteerd door de verschillende takken van sport. Vrouwen en scholieren kregen de mogelijkheid het diploma te behalen en ook in de koloniën kreeg het Vaardigheidsdiploma voet aan de grond.¹⁵ Vanaf 1917 werd het succes van het Vaardigheidsdiploma en het NOC gebruikt als argument bij verschillende subsidieaanvragen en ook op scholen kreeg de lichamelijke opvoeding steeds meer ruimte. Het NOC had weliswaar een tumultvol begin, maar heeft in de eerste jaren een belangrijke rol gespeeld in het verenigen van de sport in Nederland en het creëren van draagvlak binnen de Nederlandse maatschappij.

Naast het particuliere initiatief van het Vaardigheidsdiploma, lobbyde het NOC ook voor verbeteringen op andere terreinen. De landelijke en lokale overheden moesten overtuigd worden van de noodzaak om aandacht aan lichamelijke opvoeding te besteden. Pogingen van de bonden zelf waren onvoldoende, het probleem diende bij de wortel te worden aangepakt. In het jaarverslag valt te lezen wat men hierbij voor ogen had: 'wil men het vraagstuk van de lichamelijke opvoeding systematisch ter hand nemen, dan dient men van meet af aan te beginnen, d.w.z. op de lagere school.'¹⁶

Dat een serieuze erkenning van gymnastiek op scholen van wezenlijk belang was voor de Nederlandse samenleving bleek volgens het NOC wel uit de bedroevende cijfers van de voor militaire dienst afgekeurde personen. Van de lichte 1913 en 1914 werden respectievelijk 40.6% en 43.3% ongeschikt verklaard om dienst te nemen in het Nederlandse leger.¹⁷

De niet-olympische activiteiten van het NOC werden onvoldoende serieus genomen en daarom voegde het NOC op 11 september 1915 de titel 'Nederlandsche Federatie voor Lichaamsvaardigheid' aan zijn naam toe.¹⁸ Door deze toevoeging zou het besef en draagvlak ontstaan dat de initiatieven van het NOC niet alleen voor de Olympische sporten bedoeld

waren, maar juist de hele bevolking voor ogen had. Deze uitbreiding zou meer legitimiteit met zich mee brengen en zodoende de acceptatie van het NOC als belangenbehartiger van de hele bevolking en de integratie van sport in de samenleving vergroten.¹⁹

Bij de lobby voor verbeteringen van het lichamelijke onderwijs op scholen kon het NOC bondgenoten goed gebruiken. De naamsverandering was immers bedoeld om de integratie van sport in de maatschappij te vergroten. Een dergelijk orgaan om mee samen te werken was de Inspectiedienst voor de Lichamelijke Opvoeding. Deze dienst bestond sinds 1914, maar ze was volgens het NOC onvoldoende in staat om de taak van nationale lichamelijke opvoeding te organiseren. Het adviserende karakter en de gebrekkige bevoegdheden van de inspectiedienst moesten volgens het NOC uitgebreid en verbeterd worden om enige druk te kunnen uitoefenen bij de regering in Den Haag.²⁰ Alle inspanningen van de inspectiedienst ten spijt, van structurele vooruitgang zou pas sprake kunnen zijn wanneer er een Centraal Rijks Instituut voor de Lichamelijke Opvoeding in het leven werd geroepen.

Nog voordat het verzoek tot oprichting van dit Instituut bij de regering was neergelegd, was het NOC al in actie gekomen. Om een eventuele totstandkoming te kunnen bevorderen had het NOC een commissie in het leven geroepen die met (ongevraagde) adviezen zou moeten komen. Twee van de acht commissieleden hadden ook zitting in de Tweede Kamer en zouden zodoende de nodige steun voor de oprichting kunnen vergaren. Daarnaast was er ook een vertegenwoordiger van de Vereniging voor Gymnastiekonderwijzers in Nederland bij betrokken.²¹ Van Tuyll had zelfs, via zijn internationale contacten, het Zweedse programma voor een dergelijk instituut laten vertalen en aan de commissie overgedragen. De kosten van fl. 50,- voor het vertalen waren natuurlijk voor het NOC. Zo zouden ze een beter plan voor de Nederlandse samenleving kunnen samenstellen en ook een voorlopige begroting kunnen opstellen.²²

Dat de lobby van het NOC succes had, werd al een jaar later duidelijk. In het nieuwe leerplan voor de Rijks H.B.S. werd een aanzienlijk groter aantal 'oefeningen' opgenomen en werden de exameneisen van de gymnastiek herzien en aangescherpt. Daarnaast werd er een College van Advies voor de Lichamelijke Opvoeding in het leven geroepen die hoofdzakelijk bestond uit dezelfde leden als de NOC-commissie.²³ Dit succes werd dan ook nadrukkelijk vermeld in het jaarverslag van 1917. Het NOC werd serieus geno-

men, maar de maatregelen betroffen voornamelijk alleen de H.B.S. en niet alle openbare scholen.

Het einde van de Eerste Wereldoorlog leidde tot het verdwijnen van militaire betrokkenheid bij sport en lichamelijk opvoeding in Nederland en zodoende verminderde ook de belangstelling van de rijksoverheid voor sport. De directe noodzaak voor gezonde fitte nieuwe soldaten was afgenomen.²⁴ Het 'College van Advies voor de Lichamelijke Opvoeding' dat in 1921 nog een uitgebreid rapport had uitgebracht, werd weliswaar niet opgeheven, maar functioneerde na die tijd vrijwel niet meer.²⁵ Het college beschikte simpelweg over te weinig financiële steun van de overheid om enige invloed te kunnen uitoefenen. De druk die het NOC en het College van Advies in de jaren van hun samenwerking hadden uitgevoerd wierp nog wel enige vruchten af, zij het beperkt. Zo behaalde een significant groter aantal leerkrachten het nieuwe getuigschrift voor 'leider van lichaamoefeningen' en werd elk jaar een verslag opgesteld dat aan de verschillende colleges van B&W moest worden voorgelegd.²⁶ Na 1921 was van actieve samenwerking tussen het College en het NOC geen sprake meer.

Naast de lobby van het NOC bij de landelijke overheid voor een grotere integratie van sport op scholen, onderhield het NOC ook contacten met verschillende universiteiten om hun doelstellingen op wetenschappelijke basis te funderen. Het NOC stelde plannen op om in samenwerking met verschillende universiteiten tot een wetenschappelijke onderbouwing van het belang van sport te komen en "wellicht dat wij met-tertijd dan in het bezit kunnen komen van een sport-psychologisch laboratorium."²⁷ Een jaar later waren er uiteenlopende reacties ontvangen. Volgens de ene universiteit (namen werden niet genoemd maar de hoofdstad was vertegenwoordigd) was eerst een verandering van de Onderwijswet nodig, terwijl een andere universiteit stelde dat er al enige uren aan dit onderwerp werd besteed. Van een derde kreeg het NOC het advies om zelf een leerstoel in het leven te roepen. Het NOC bleef contact onderhouden met de verschillende universiteiten, maar voor veranderingen moest het NOC andere instanties en organisaties voor zich zien te winnen.²⁸ Vooral het afstaan van bevoegdheden aan het NOC was moeilijker gedaan te krijgen dan verwacht.

Het leger was zo'n instantie waar veel progressie te boeken was. Sport was van oudsher met het leger verbonden. De sporten schieten, schermen en paardrijden waren elitair en militaristisch van aard. De vaardigheidsproeven waren in eerste instantie ook voorna-

melijk gericht op militairen, maar van enige uitwisseling van bevoegdheden tussen het NOC en de krijgsmacht was voorlopig nog geen sprake. De mobilisatie van 1914 had de aandacht op de lichamelijke vorming van de soldaten gericht (zie de percentages hierboven). Het NOC vroeg daarom een subsidie aan bij het ministerie van Oorlog om deze vorming te kunnen organiseren en reguleren. De minister besloot echter anders en bracht dit onderwerp onder in zijn eigen departement.²⁹ In 1914 werd er, wel met samenwerking van het NOC, een eigen commissie opgericht. Deze 'Commissie voor de Ontwikkeling en Ontspanning der gemobiliseerde troepen', kortweg O&O, hield zich bezig met de lichamelijke vorming van de Nederlandse soldaten.

Het verkrijgen van grote invloed binnen de krijgsmacht was weliswaar mislukt, maar op landelijk niveau was eind 1919 echter het eerste grote succes van het NOC een feit.³⁰ Dankzij het lobbywerk van het NOC was het voor zowel particulieren als gemeenten mogelijk om voor het aanleggen van sportvelden een subsidie bij het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschap aan te vragen. Deze subsidie kon oplopen tot 40% van het totaal bedrag.³¹

Bij verschillende gemeenten werd in de beginjaren voornamelijk naar Zweden als voorbeeld gekeken. In navolging van het Zweeds model zou het NOC, in samenwerking met de gemeenten, moeten trachten om in de steden speelplaatsen in te richten. Ook bij de plannen voor stadsuitbreidingen wilde het NOC betrokken worden.³² Verzet kwam er echter van het Nederlands Gymnastiek Verbond. Het NOC moest geen distributiekantoor van gelden worden. Het NOC moest zich richten op de sport en niet op de randzaken. Naast onenigheid over de particuliere initiatieven van het NOC bestond er ook onenigheid binnen het NOC over het lobbywerk voor meer integratie van sport in de samenleving.

In de jaren na 1920 waren het voornamelijk de grotere steden die het initiatief namen in de ontwikkeling van sport en lichamelijke opvoeding. Zo werd het aanvragen van subsidies bij gemeenten door sportorganisaties makkelijker gemaakt en ook vaker toegekend. Daarnaast ondernamen de gemeenten zelf stappen voorwaarts. Zo moesten politieambtenaren in Deventer aan strengere eisen voor lichaamsvaardigheid voldoen en werd er in Amsterdam bij de ontworpen stadsuitbreiding grote oppervlakten voor de sportbeoefening gereserveerd.³³ Hygiëne, huisvesting en lichamelijke gesteldheid werden belangrijke pijlers voor de gemeenten, maar ook de landelijke overheid zag de noodzaak

van verandering in. Via wetswijzigingen en subsidies werd de weg naar verandering vrij gemaakt, maar gemakkelijk ging dit niet. Verschillende politieke meningen brachten verschillende inzichten met zich mee en het NOC kon haar aandacht dan ook niet laten verslappen. Vooral de gelijkschakeling van sport op alle scholen bleef een heet hangijzer voor het NOC en zowel landelijk als lokaal bleef de lobby voor verbetering aanwezig. Toch kreeg de sport dankzij het professionaliseringswerk van het NOC langzaam een vastere plaats in de Nederlandse samenleving. Het inzicht dat sport naast een vermakelijk vrije tijdverdrijf ook van fundamenteel belang voor de natie als geheel was, was de verdienste van het NOC.

¹ J. Cottaar (1962), *Gouden Boek Nederlands Olympisch Comité*. Den Haag 14.

² Poul Annema (1987), *Kroniek Olympische Spelen, 75 jaar NOC*. Amsterdam 1987, 50.

³ Annema, *Kroniek Olympische Spelen*, 50.

⁴ J.H.M. Cottaar (1962), *Gouden boek Nederlands Olympisch Comité* Den Haag, 14.

⁵ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 61, 19 oktober 1912 en 1 maart 1913.

⁶ Annema, *Kroniek Olympische Spelen*, 50.

⁷ R. Stokvis (1979). *Strijd over sport: Organisatorische en ideologische ontwikkelingen*. Deventer, 91.

⁸ C.A.W. Hirschman (1937), *Gedenkboek bij het 25-jarig bestaan, 1912-1937*. Den Haag, 14.

⁹ NL-HaNA, NOC, 2.19.124 inv. nr. 61, 19 oktober 1912 en 1 maart 1913.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Annema, *Kroniek Olympische Spelen*, 50.

¹² NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 61, 1 maart 1913.

¹³ Stokvis, *Strijd over sport*, 71-73.

¹⁴ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 177, jaarverslag 1913-1915.

¹⁵ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 61, 24 februari 1917.

¹⁶ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 177, jaarverslag 1913-1915.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 61, 11 september 1915.

¹⁹ Ibidem en NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 177, jaarverslag 1913-1915.

²⁰ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 177, jaarverslag 1915-1916.

²¹ Ibidem.

²² NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 61, 9 december 1915.

²³ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 177, jaarverslag 1916-1917.

²⁴ Stokvis, *Strijd over sport*, 90-92.

²⁵ Ibidem, 92.

²⁶ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 61, 24 februari 1917 en NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 177, jaarverslag 1916-1917.

²⁷ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 177, jaarverslag 1915-1916.

²⁸ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 177, jaarverslag 1915-1916.

²⁹ Cottaar, *Gouden boek*, 24-25.

³⁰ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 177, jaarverslag 1916-1917.

³¹ Cottaar, *Gouden Boek*, 24.

³² NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 61, 24 februari 1917 en 23 juni 1917.

³³ NL-HaNA, NOC, 2.19.124, inv. nr. 177, jaarverslag, 1916-1917.

Publicaties Sportwereld 60

Wilfred van Buuren

Biografie

Dekker, Thomas, *Schoon genoeg. Hoe een stormachtig wleerleven ineens tot stilstand kwam*, Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen 2011. 183 p., € 18,95.

Visser, Jaap, *Edwin van der Sar*, De Buitenspelers, Rotterdam 2011, 542 p, ill. € 59.

Atletiek

Dohle, Max, *Ze zeggen dat ik geen meid ben: de keuring en schorsing van Foekje Dillema*. Oegstgeest 2011, 24 p., gratis e-book via www.foekjedillema.nl

Jeurissen, Leon, Marcel de Veen (eindred.), m.m.v. Martin Lambrichts e.a., *Vijftig jaar AV Achilles Top Kerkrade e.o. 1961-2011. De historie van atletiek vereniging Achilles-Top in woord en beeld*, [AV Achilles Top Kerkrade e.o, Kerkrade 2011], 256 p., ill.

Kooman, Kees (red.), *Runners' high. De beste hardloopverhalen*, Nieuw Amsterdam, Amsterdam 2011, 224 p., € 14,95. Bundeling van de beste verhalen uit loopblad 42.

Voetbal

Burg, Tsjalle van der, *Een kleine economie van het voetbal*, Arko Sports Media, Nieuwegein 2011, 88 p., lit.opg., € 19,95.

Blumendal, Bertus (tekst en samenst.), m.m.v. Hetty Bloemendal e.a., *Sportclub Markelo. Zwart op wit, 1936-2011, jubileumboek, historie en heden in woord en beeld*, Sportclub Markelo, [Markelo, 2011]. 263 p., ill., € 15.

Diverse auteurs, *40 jaar FC Groningen en de geschiedenis van GVAV*, De Buitenspelers, Rotterdam 2011, 612 p., ill., € 69.

Egmond, Michel van, *Wandelen met Cruiff. En andere bijzondere voetbalverhalen*, De Buitenspelers, Rotterdam 2011, 271 p., € 14,95

Hesen, Jeroen e.a. (red.), André Lemmen e.a. (fotogr.), Wim Woorman (samenst. reg.), *Eendrachtig, jong en fris, RKsv Wittenhorst 75 jaar, 1936-2011*, RKsv Wittenhorst, Horst 2011, 227 p., ill., tab., reg.

Vondeling, Albert, *Wij zijn Heracles*, Liebe Publishers 2011, 176 p., ill., € 10. Fotoboek.

Waning, Rene (red), *Niets is er mooier dan zo'n dag. 90 jaar HSC' 21*, Gelderland Vakbladen [Haaksbergen] 2011, 333 p., ill, lit.opg. € 30. Jubileumboek HSC'21 uit Haaksbergen.

Watersport

Have, F. ten, M. Toet e.a., *Eeuwig jong. RV De Laak 1911-2011*, Druk: Repro Van de Kamp, Den Haag 2011, 132 p., ill., tab., lit.opg. Eeuwboek van roeivereniging De Laak.

Heuvelman, D.J.C. (red) en L.A.P. Noot (hoofdred.), *"Op eigen kiel". Jubileumboek ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de "Vereniging Watersport De Twee Provinciën"*, Vereniging Watersport De Twee Provinciën, Haren 2011. 184 p., ill., € 35.

Wielrennen

Castelnovi, Giuseppe, *Gouden wielhelden. Bartoli, Coppi en Magni*, Sportliteratuur Uitgeverij, Ede 2011, 168 p., ill. € 34,95.

Chevrolet, Herman, *Het feest van list en bedrog. Een sinistere geschiedenis van de wielersport*, Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen 2011. 390 p., lit.opg. € 25.

Onderzoek

Elling, Agnes en Fons Kemper (red), *'Het kost veel tijd en je wordt er moe van'. Verklaringen voor sportdeelname en inzichten in de leefwerelden van niet-sporters*, W.J.H. Mulier Instituut, Den Bosch / Arko Sports Media, Nieuwegein 2011, 220 p., ill., lit.opg. € 31,27.

Heuvel, Mark van den, Remco Hoekman en Hugo van der Poel (red.), *Sport in de stad. Over de maatschappelijke, ruimtelijke en economische rol van sport in de stedelijke context*, Arko Sports Media, Nieuwegein 2011. Mulier Fonds 328 p., ill., lit.opg. € 41,87.

Onderwijs

Leeuw, Jan de, *De sportwereld voor het hbo*, Arko Sports Media, Nieuwegein 2011, 336 p., ill., tab., lit.opg., € 36,57.

Visscher, Jaap e.a. (red.), *Geslaagd! Twintig jaar Landelijke Organisatie Onderwijs & Topsport, verleden, heden en toekomst*, Stichting LOOT, Alkmaar 2011, 135 p., ill.

Artikelen en hoofdstukken in boeken

Bottenburg, Maarten van, 'Beyond Diffusion. Sport and its remaking in cross-cultural contexts', in: *Journal of Sport History* 37/1 (2010), pp 41-53.

Bottenburg, Maarten van, 'The Netherlands', in: M. Nicholson, R. Hoye & B. Houlihan (eds.), *Participation in sport. International policy perspectives* (Routledge, London/New York), pp 25-41.

Hilvoorde, Ivo van, Agnes Elling & Ruud Stokvis, 'How to influence national pride? The Olympic as a unifying narrative', in: *International Review for the Sociology of Sport* 45/1 (2010), pp 87-102.

Stokvis, Ruud, 'Sport history around the world. Belgium and the Netherlands', in: S.W. Pope & J. Nauright (eds.), *Routledge companion to sports history* (Routledge, London/New York), pp 350-360.

Stokvis, Ruud, 'The integration of migrants into the Amsterdam sport pattern', in: J. Rath (ed.), *Ethnic Amsterdam* (Amsterdam University Press, Amsterdam 2010), pp. 177-192.

De sportwereld voor het hbo

Recent verscheen de uitgave *De sportwereld voor het hbo*. Het boek is geschreven door Jan de Leeuw en wordt uitgegeven door Arko Sports Media.

De sportwereld voor het hbo is speciaal ontwikkeld voor sportgerelateerde Hbo-opleidingen: ALO, sportmarketing, sportmanagement, Topsport Academies en University's. Daarnaast is het boek bruikbaar als bronnenboek voor medewerkers van sportkoepels, sportbonden, commerciële en andere sportorganisaties.

Het boek biedt een complete introductie in de sport en de sportwereld. De uitgave is rijk geïllustreerd en kent een full colour opmaak. Het boek wordt afgesloten met een uitgebreide index en een notenapparaat bij elk hoofdstuk. Digitale ondersteuning is er middels de website www.sportwereldhbo.nl en een twitteraccount: [www.twitter.com/sportwereldhbo](https://twitter.com/sportwereldhbo)

Jan de Leeuw, auteur van het boek, is docent bij de opleidingen Johan Cruyff University en SPECO van Fontys Economische Hogeschool Tilburg. Hij is secretaris van de Businessclub Vrienden Van SPECO (BVVS). Jan de Leeuw schreef eerder *Sportbusiness en ethiek* en was in 2008 winnaar van de Fontys Kennisprijs.

Aan de nieuwe uitgave werd verder meegewerkt door een veelheid aan experts uit het onderwijs en de sportwereld: Herman Ram (Dopingautoriteit), Jurryt van de Vooren (sportgeschiedenis.nl, Andere Tijden Sport en Olympisch Stadion Amsterdam), Els van Dam (Johan Cruyff University Amsterdam), Godfried Bakker (Hogeschool van Rotterdam, opleiding sportmarketing), Sanne Cobussen en Inger Quanjel (HAN, Instituut voor Sport en Bewegingsstudies), René Daniëls en Marijke Slotboom (Fontys Sporthogeschool

Sittard en Eindhoven), Jacinta Kannekens (TDL), Bonne Posma (Randstad Topsport Academie, Saxion Hogescholen), Herman Verveld (Hogeschool Windesheim, CALO Zwolle), Marion de Cocq, Mark van den Heuvel, Thijs Kemmeren en Marije van 't Verlaat (allen Fontys SPECO en Johan Cruyff University in Tilburg).

De ISBN-gegevens zijn: *De sportwereld voor het hbo*, Jan de Leeuw, Arko Sports Media Nieuwegein, ISBN 978-90-5472-166-6.

COLOFON

De Sportwereld is een uitgave van Stichting de Sportwereld.

Hoofredactie

Max Dohle

Medewerkers

Max Dohle, Kinnema Van Eik
Ab Bloemendaal, Nico van Horn
Wilfred van Buuren, Roderik Egberink
Hidde van Eijk, Fons Kemper

Redactieadres

Stichting de Sportwereld
Postbus 11781, 1001 GT Amsterdam
E-mail: redactie@desportwereld.nl
Bankrelatie:
Rabobank Uitgeest 15.21.09.609
Kamer van Koophandel:
Amsterdam 41215142
ISSN: 15697169

Abonnementen

De Sportwereld verschijnt vier keer per jaar. Het magazine voor geschiedenis en achtergronden van de sport is alleen beschikbaar voor abonnees en medewerkers van Stichting de Sportwereld. Contributie per jaar: abonnees en medewerkers €20,00 instellingen €25,00. Zonder automatische incasso worden deze prijzen met €1,- verhoogd. U kunt abonnee worden door het Reactieformulier magazine op de website - onder de knop magazine - in te vullen en te verzenden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan met toestemming van de hoofdredactie.

De Sportwereld, magazine van stichting de Sportwereld, geeft informatie over activiteiten van de stichting. Daarnaast bevat zij artikelen, interviews, boekbesprekingen en ander nieuws over de geschiedenis en achtergronden van de sport. Stichting de Sportwereld stelt zich ten doel: het bevorderen van de kennis van de geschiedenis en de achtergronden van de sport in Nederland. De stichting bevordert sporthistorisch onderzoek en zet zich in voor het behoud van het sportief cultureel erfgoed. Zij tracht dit doel te bereiken door het organiseren van bijeenkomsten (lezingen, studiedagen en werkgroepen), door het vervaardigen van publicaties (nieuwsbrieven en boeken) en door het leggen van contacten tussen beoefenaren van en geïnteresseerden in de geschiedenis en achtergronden van de sport.

STICHTING DE SPORTWERELD

Bestuur:

Pieter Breuker (voorzitter), Remco van Dam, Nico van Horn (secretaris) en Edwin Luttkik (penningmeester)

Projectcoördinator:

Wilfred van Buuren

Projectmedewerker:

Peter Los

Webmaster:

Gerard van den Houten,
info@desportwereld.nl

Welkom op de website van de Stichting de Sportwereld

Stichting de Sportwereld stelt zich ten doel: het bevorderen van de kennis van de geschiedenis en de achtergronden van de sport in Nederland. Zij tracht dit doel te bereiken door het organiseren van bijeenkomsten, lezingen, studiedagen en werkgroepen.

De stichting is in 1993 opgericht door Wilfred van Buuren en Oscar Steens.

Stichting de Sportwereld legt contacten tussen beoefenaren van en geïnteresseerden in de geschiedenis en de achtergronden van de sport. Lidaten zijn leden, sponsors, reporters, sportfans, verzamelaars en anderen. De stichting verspreidt publicaties, nieuwsbrieven, boeken en handelingen. In het kwartaalblad *De Sportwereld* verschijnen artikelen, interviews, boekbesprekingen, aanmeldingen en ander nieuws over de geschiedenis en achtergronden van de sport.

NEWS

- 03-05-07: Nieuw Scheepmaker Beleven - Kies het beste sportboek van 2006
- 03-05-07: Tweede editie sportiefestival in 2009
- 30-04-07: Alheid Zuidpark ADO Dien Haap - 10 memorabele momenten
- 25-04-07: Snelheidsracing O'W heb je eropgevoelzinnen te de gullenoren
- 17-04-07: Oude herenwedstrijden van Heerlands Herenbals - HGC100
- 15-04-07: Sportieve Erfgoeddag Sportsmonum op 22 april 2007
- 11-04-07: Chuff 50 - In de media
- 07-04-07: Hoof 2007 freestyl - 125 jaar Kon. Ned. Schaatsenrijders Bond

SURF NAAR DE WEBSITE VAN MAGAZINE DE SPORTWERELD

WWW.DESPORTWERELD.NL